

PRZEGLĄD radzieckiej literatury geograficznej

BULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO NR. 10

Ormieki

G r u d z i e ń   1 9 5 1

P R O G R A M

Geografii Ekonomicznej i Politycznej Świata
bez Związku Radzieckiego

dla Wydziałów Geograficznych na Uniwersytetach
Państwowych/

w/g wydawnictwa Uniwersytetu Moskiewskiego
1949

Tłumaczył

Joachim Koezy. -

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Geograficznego
wydaje dla swoich członków:

- 1/. Biuletyn p.t. "Przegląd Radzieckiej Literatu-
ry Geograficznej" /Do tej pory wyszło 9 zeszy-
tów/.

W przeglądzie ukazują się tłumaczenia metodologicznych arty-
kułów z czasopism radzieckich. W roku 1952 przewiduje się
wydanie około 6-8 zeszytów o objętości od 32 do 64 stron w
zeszycie.

- 2/. Ponadto w roku 1952 Z.G.P.T.G. będzie wydawać
"Biuletyn Geograficzny", w którym podane będą aktualne ma-
teriały geograficzne j.np. polskie słownictwo geograficzne,
polskie nazewnictwo geograficzne, katalog jezior polskich,
podział polityczny świata, wykaz miast ponad 100.000 miesz-
kańców, wykazy statystyczne: ludności, produkcji, pogłowia
zwierząt domowych i t.p. Przewiduje się wydanie 6-10 zeszy-
tów o objętości od a 16 - 50 stron.

W celu zapewnienia stałego otrzymywania biuletynów
i ustalenia nakładu obu egzemplarzy, Zarząd Główny P.T.G.
ogłasza subskrypcje prenumeraty obydwu wydawnictw, przy
czym koszt prenumeraty 2-ch wydawnictw wyniesie rocznie
Zł.150.- /płatne w 2-ch ratach/, a jednego wydawnictwa
Zł.100.,

Jeżeli obywatel reflektuje na powyższe wydawnictwa
- Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Geograficznego prosi
o wypełnienie poniższego odcinka i odwrotne odesłanie go
pod adresem: Administracja Wydawnictw Polskiego Towarzystwa
Geograficznego w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 30,
wplacając równocześnie odpowiednią sumę do P.K.O. w Warsza-
wie na konto Nr.I-8703/113

Sekretarz Generalny
/-/ Mgr.M.I.Mileska

Za Zarząd Główny
Przewodniczący
/-/ Prof.dr.St.Leszczycycki

.....
/Nazwisko i imię/

Dnia .....1952r.

.....
/Adres/

Administracja Wydawnictw
Polskiego Towarzystwa
Geograficznego

.....
/Miejsce pracy/

w Warszawie
Krak.-Przedmieście 30

Niniejszym zamawiam następujące biuletyny:

- 1/. Przegląd Geograficzny Literatury Radzieckiej..egz
  - 2/. Biuletyn Geograficzny..... "
- /niepotrzebne skreślić/

Równocześnie wplacam w dniu dzisiejszym

kwotę..... zł

słownie.....

na konto P.K.O. w Warszawie Nr.I-8703/113

.....
/podpis/

Od Redakcji.

Redakcja Biuletynu ITG postanowiła większą uwagę skupić nad zagadnieniami teoretyczno - metodologicznymi geografii, dlatego przede wszystkim z tego zakresu tłumaczone będą artykuły w Przeglądzie radzieckiej literatury geograficznej.

W bieżącym roku zostają wprowadzone na uniwersytetach ujednolicone wykłady z geografii regionalnej, w związku z tym dla celów porównawczych zamieszcza się w niniejszym zeszycie program geografii ekonomicznej i politycznej krajów /poza ZSRR/. W programie tym opuszczono Polskę, ponieważ zakres wykładów o Polsce nie może mieć u nas zastosowania. Ponieważ program wydany został w Moskwie w 1949r. przeto Redakcja dodała od siebie kilka przypisów.

P R O G R A M

geografii ekonomicznej i politycznej krajów poza Związkiem Radzieckim.

Część 1-sza.

Ogólna.

1. Wytyczne kursu.

Przedmiot geografii ekonomicznej i politycznej, związek z ekonomią polityczną, z geografiami fizyczną, z historią, z geografiami woj-skową. Klasycy marksizmu-leninizmu o wzajemnym oddziaływaniu środowiska przyrodniczego i społeczeństwa ludzkiego oraz o znaczeniu tego wzajemnego oddziaływania na rozwój i rozmieszczenie produkcji. J.W.Stalin o sposobie produkcji dóbr materialnych, jako głównej siły określającej rozwój społeczeństwa; znaczenie tych twierdzeń teoretycznych jako wytycznych dla radzieckiej geografii ekonomicznej. Geograficzny podział pracy w ustroju kapitalistycznym i socjalistycznym.

Geografia ekonomiczna w Rosji i w ZSRR. Ścisły związek radzieckiej geografii ekonomicznej z praktyką budownictwa socjalistycznego. Kierunkowe znaczenie prac Lenina i Stalina w ukształtowaniu się radzieckiej geografii ekonomicznej. Zadania i metody ekonomiczno-geograficznego i politycznego studiowania krajów poza Związkiem Radzieckim w warunkach zaostrzającego się kryzysu systemu kapitalistycznego, umacniania sił socjalizmu i demokracji oraz walki dwóch przeciwstawnych obozów. Krytyczny przegląd głównych prądów w burżuazyjnej geografii ekonomicznej i politycznej.

Układ kursu i jego miejsce w systemie nauk ekonomiczno-geograficznych.

Podstawowe rodzaje źródeł i literatury.

2. Wprowadzenie do geografii ekonomicznej i politycznej świata.

Ukształtowanie się światowej gospodarki kapitalistycznej i mapy politycznej świata. Rola wielkich odkryć geograficznych i pierwszych etapów europejskiej ekspansji kolonialnej w tym procesie; rola rewolucji przemysłowej, rewolucji burżuazyjnych i ruchów narodowych. Podstawowe cechy ekonomicznej i politycznej mapy świata pod koniec okresu kapitalizmu przedmonopolistycznego. Leninowsko-stalinowskie prawo nierównomiernego rozwoju krajów kapitalistycznych w okresie imperializmu; podział świata do roku 1914. Główne linie rozwoju gospodarki światowej i zmiany w jej rozmieszczeniu na przełomie XIX i XX wieku. J.W.Stalin o międzynarodowym

podziale pracy i o tych formach w jakich podział ten dokonuje się w warunkach imperializmu.

Pierwsza wojna światowa jako wojna o nowy podział świata. Wielka Rewolucja Październikowa i rozłam świata na dwa systemy, początek powszechnego kryzysu kapitalizmu.

Wersalski podział świata i jego polityczne i ekonomiczne następstwa. Wersalski system międzynarodowo-politycznych stosunków wzajemnych, jego wrogość do Związku Radzieckiego, jego sprzeczności i nietrwałości.

Zwycięstwo socjalizmu w ZSRR i nieustanne sukcesy socjalistycznej gospodarki planowej w porównaniu z wzrostem trudności i kryzysami gospodarki kapitalistycznej, z zahamowaniem rozwoju głównych krajów kapitalistycznych. Światowy kryzys ekonomiczny lat 1929-1933 jako czynnik rozluźniający system kapitalistyczny i zaostrzający sprzeczności między państwami imperialistycznymi.

Druga wojna światowa i zaostrzenie powszechnego kryzysu kapitalizmu. Przyczyny drugiej wojny światowej. Monopole jako czynnik agresji. Faszyzacja szeregu krajów i blok agresorów. Pobłażanie i podniecanie agresji ze strony różnych mocarstw imperialistycznych w zamiarze skierowania jej przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Główne etapy rozniecania i przebiegu drugiej wojny światowej. Zdradziecki napad Niemiec hitlerowskich na Związek Radziecki. Wielka wojna narodowa jako sprawdzian potęgi i postępowej siły radzieckiego państwa socjalistycznego. Decydująca rola Związku Radzieckiego w rozgromieniu faszystowskich agresorów. J.W. Stalin o wielkiej zasłudze narodu radzieckiego w historii ludzkości. Różnica pomiędzy Związkiem Radzieckim z jednej a Stanami Zjednoczonymi i Anglią z drugiej strony w określeniu celów wojny i zadań powojennej organizacji świata.

Zasadnicze skutki drugiej wojny światowej.

Wzrost moralne - politycznego autorytetu Związku Radzieckiego jako konsekwentnego bojownika o pokój i demokrację, jednoczącego wokół siebie postępowe siły całego świata. Zmiany granic Związku Radzieckiego umacniające jego obronność. Zadania powojennego planu pięcioletniego i sukcesy przy jego realizacji.

Wzrost antyfaszystowskich ruchów wyzwoleniczych i odpadnięcie od systemu imperialistycznego szeregu krajów Europy środkowej i południowo wschodniej. Kraje demokracji ludowej jako czynnik zmieniający geografie ekonomiczną i polityczną Europy na korzyść systemu socjalistycznego.

Wzrost ruchów narodowo-wyzwoleńczych w koloniach i krajach zależnych; zwycięstwo ustroju demokracji ludowej w szeregu krajów Azji - nowy potężny cios zadany imperializmowi.

Zaostrzenie się nierównomierności rozwoju kapitalizmu i zmiany we wzajemnym ustosunkowaniu sił głównych mocarstw imperialistycznych. Agresywny kierunek polityki Stanów Zjednoczonych stawiający sobie za cel opanowanie świata przez imperializm amerykański. "Nowe przegrupowanie sił politycznych po wojnie i powstanie dwóch obozów - obozu imperialistycznego i antydemokratycznego z jednej strony i obozu antyimperialistycznego i demokratycznego z drugiej strony" /A.Żdanow/. Stany Zjednoczone czołową siłą obozu imperialistycznego. Tworzenie agresywnych bloków skierowanych przeciwko ZSRR i krajom demokracji ludowej. Pakt północno-atlantycki. Wielka Brytania jako młodszy partner Stanów Zjednoczonych. Sprzeczności anglo-amerykańskie. Związek Radziecki i kraje demokracji ludowej trzonem obozu demokratycznego. Potężne siły obozu demokratycznego w krajach kapitalistycznych. Partie komunistyczne czołową siłą w walce narodów o pokój i demokrację.

Podstawowe warunki terytorialno - polityczne i ekonomiczne traktatów pokojowych zawartych po drugiej wojnie światowej. Niemożliwość rozstrzygnięcia szeregu ważnych problemów powojennej organizacji świata jako rezultat imperialistycznej polityki Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Utworzenie ONZ jako wyraz woli narodów zachowania pokoju i ustanowienia współpracy pomiędzy narodami. Dążenia anglo-amerykańskiego bloku imperialistycznego do przekształcenia ONZ w narzędzie swoich agresywnych planów; przeciwstawianie się ZSRR i innych krajów obozu demokratycznego tej polityce. Główne typy krajów świata. ZSRR - kraj socjalizmu, czołowa siła całej postępowej ludzkości. Wyższość systemu radzieckiego. Ekonomiczna niezależność Związku Radzieckiego i wzrost jego znaczenia w ekonomice i polityce światowej.

Kraje demokracji ludowej nowym typem państwa przejściowego do socjalizmu.

Podstawowe różnice pomiędzy krajami świata kapitalistycznego w systemie imperializmu: a/ wielkie mocarstwa imperialistyczne; zmiany powstałe w tej grupie w wyniku drugiej wojny światowej; Stany Zjednoczone czołową siłą obozu imperialistycznego, b/ kraje zajmujące położenie pośrednie w systemie imperializmu; c/ kraje kolonialne, półkolonialne i zależne.

Różnice w poziomie rozwoju: a/ kraje wysoko rozwiniętego kapitalizmu, b/ kraje średnio rozwinięte, c/ zacofane kraje kolonialne, półkolonialne i zależne; J.W. Stalin o stopniowaniu wewnątrz tej grupy. W celu uwydatnienia typu państwa kapitalistycznego trzeba brać pod uwagę miejsce kraju w systemie imperializmu łącznie z poziomem rozwoju. Konieczność brania pod uwagę szczególnego położenia krajów zwyciężonych.

Wskaźniki ekonomiczne i polityczne ważne dla określenia typu kraju.

Pojęcie rejonu w geografii ekonomicznej radzieckiej i burżuazyjnej. Metodologiczne znaczenie prac W.I. Lenina - "Nowe dane o prawach rozwoju kapitalizmu w rolnictwie" i "Rozwój kapitalizmu w Rosji" dla rejonizacji krajów kapitalistycznych.

3. Geografia ludności.

Liczba ludności kuli ziemskiej i źródła obliczeń. Rozmieszczenie ludności według części świata, w ważniejszych krajach i w imperiach kolonialnych. Jaka część ludności świata przypada na Związek Radziecki i kraje demokracji ludowej.

Gęstość zaludnienia. Znaczenie tej cechy, konieczność jej oceny i związek z poziomem rozwoju społeczeństwa i z wydajnością pracy. Nierównomierność gęstości zaludnienia, jej związek z warunkami społeczno-historycznymi i naturalnymi. Charakterystyczne rejonys wysokiej gęstości zaludnienia - współczesne rejonys przemysłowe, rejonys starożytnej kultury rolnej. Główne obszary świata charakteryzujące się niską gęstością zaludnienia oraz obszary niezamieszkałe; względność pojęcia niezdatności do zamieszkania. Problem zagospodarowania dalekiej północy w ZSRR i krajach kapitalistycznych.

Ludność miejska i wiejska; różne definicje tych pojęć. Urbanizacja i przeciwieństwo miasta i wsi jako rezultat rozwoju kapitalizmu. "Wielkie miasta" i "Zespoły miejskie". Przewaga ludności wiejskiej w większości krajów świata. Typy osiedli wiejskich. Likwidacja sprzeczności pomiędzy miastem i wsią w ZSRR. Początek tego procesu w krajach demokracji ludowej.

Przyrost ludności; różnice w przyroście pomiędzy ZSRR i krajami kapitalistycznymi. Spadek liczby urodzeń w wysoko rozwiniętych krajach kapitalistycznych jako jeden ze wskaźników gnicia kapitalizmu. Straty ludnościowe spowodowane przez wojny światowe. Zdemaskowanie neomaltuzjanizmu jako pseudonaukowej apologii kapitalizmu. Różnice pomiędzy krajami z punktu widzenia podziału ludności na płeć i wiek, znaczenie tych różnic z punktu widzenia zasobów ro-

bocznych i mobilizacyjnych.

Ruchy przesiedleńcze w okresie rozwoju kapitalizmu, ich przyczyny, znaczenie ekonomiczne i polityczne. Różne typy ruchów przesiedleńczych. Emigracja polityczna. Główne kraje emigracji i imigracji. Zahamowanie ruchów przesiedleńczych w okresie ogólnego kryzysu kapitalizmu. Migracje ludności pracującej w ZSRR. Przesiedlenia dokonane w rezultacie drugiej wojny światowej. "Osoby przesiedlone" /D.P./ jako oręż polityki imperialistycznej.

Nauka J.W.Stalina o narodzie. Państwa narodowe i wielonarodowe. Społeczeństwa posiadające wspólny język ale stanowiące różne narody. Sprzeczności narodowe i ucisk narodowy w krajach kapitalistycznych, osobliwości zagadnienia narodowego w krajach kolonialnych. Triumf leninowsko-stalinowskiej polityki narodowej w ZSRR. Demokratyczne rozwiązanie zagadnienia narodowego w krajach demokracji ludowej. Pojęcie rasy i zdemaskowanie "teorii rasowych" jako środka propagandy faszystowskiej agresji. Rasizm imperialistów anglo-saskich, dyskryminacja rasowa w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Skład klasowy i zawodowy ludności jako wskaźnik struktury ekonomicznej kraju. Osobliwości składu klasowego i zawodowego w krajach różnego typu.

4. Geografia gospodarki wg poszczególnych gałęzi.

a/ Wstęp. Znaczenie badań gospodarki według gałęzi przemysłu w geografii ekonomicznej. Rozpadnięcie się w wyniku Wielkiej Rewolucji Pań-dziernikowej gospodarki światowej na dwa przeciwstawne systemy i początek powszechnego kryzysu kapitalizmu. Wzmocnienie i rozszerzenie systemu socjalistycznego po drugiej wojnie światowej i zaostrzenie się powszechnego kryzysu kapitalizmu.

Nierównomierność rozmieszczenia sił wytwórczych w społeczeństwie kapitalistycznym; oderwanie wydobywania od przeróbki surowca; skoncentrowanie prawie całego przemysłu środków produkcji w nielicznych wysoko rozwiniętych krajach i w pewnych rejonach wewnątrz tych krajów; wypaczenie i słabość rozwoju krajów kolonialnych i zależnych; rolniczo-surowcowy charakter ich ekonomiki.

Stosunek wielkości produkcji przemysłowej głównych krajów kapitalistycznych do drugiej wojny światowej /w 1929 r. i w latach 1937-38/ i zmiany tego stosunku powstałe w rezultacie drugiej wojny światowej i rozgromienia państw dawnej "osi".

J.W.Stalin o różnych drogach industrializacji. Wspaniałe rezultaty socjalistycznej industrializacji w ZSRR. Przekształcenie

ZSRR w przodujący kraj przemysłowy. Wzrost ciężaru gatunkowego ZSRR w gospodarce światowej. Przebudowa ekonomiki krajów demokracji ludowej na socjalistycznych podstawach. Znaczenie doświadczeń budownictwa socjalistycznego i pomocy ze strony Związku Radzieckiego dla pomyślniej przebudowy ekonomiki krajów demokracji ludowej.

b/ Podstawowe gałęzie przemysłu.

Energetyka. Znaczenie energetyki jako podstawy rozwoju przemysłu, rolnictwa, transportu. Stosunek podstawowych zasobów energetycznych w produkcji światowej i spożycie energii. Specyfika zastosowania węgla, ropy, energii wodnej z ekonomicznego i strategicznego punktu widzenia i związane z tym różnice w dynamice produkcji i spożycia. Rola energii elektrycznej. Elektryfikacja w ZSRR. Budowa energetyki w krajach demokracji ludowej jednym z najważniejszych zadań ich narodowych planów gospodarczych. Anarchia w gospodarce energią elektryczną w krajach kapitalistycznych.

Rozmieszczenie zasobów, produkcji i spożycia węgla. Przemysł węglowy w ZSRR i krajach demokracji ludowej. Koncentracja większej części przemysłu węgla kamiennego świata kapitalistycznego w nielicznych wysoko rozwiniętych krajach. Słabe wykorzystanie wielkich zasobów węglowych w szeregu krajach. Główni eksporterzy i importerzy węgla. Głód węglowy w Europie Zachodniej po drugiej wojnie światowej i "dyplomacja węglowa" Stanów Zjednoczonych. Rola węgla polskiego na rynkach zagranicznych.

Zasoby ropy naftowej, sposoby ich obliczania, rozmieszczenie. Przemysł naftowy Związku Radzieckiego i krajów demokracji ludowej, jego znaczenie w światowej produkcji ropy naftowej. Rozmieszczenie wydobycia i przeróbki ropy naftowej w krajach kapitalistycznych. Największe monopole naftowe, walka pomiędzy nimi o naftę, rabunkowa eksploatacja zasobów naftowych przez monopole. "Imperium naftowe" amerykańskie i brytyjskie natarcie pierwszego na drugie. Transport ropy naftowej i produktów naftowych; rola naftociągów i tankowców. Ropa naftowa i produkty naftowe jako przedmiot handlu międzynarodowego, główni eksporterzy i importerzy. Produkcja syntetycznego paliwa płynnego.

Geografia zasobów i wykorzystania energii wodnej. Stosunek energii cieplnej i wodnej w produkcji energii elektrycznej w głównych krajach; kraje posiadające tanią i drogą energię elektryczną. Walka pomiędzy rodzajami energetyki w krajach kapitalistycznych. Najcharakterystyczniejsze różnice pomiędzy krajami ze względu na

wyposażenie energetyczne i strukturę ich bilansu paliwno-energetycznego. Rola poszczególnych gałęzi przemysłu energetycznego w tworzeniu rejonów przemysłowych i centralnych ośrodków oraz różnice pod tym względem pomiędzy krajami różnego typu. Problem energii atomowej, niezdolność ustroju kapitalistycznego do wykorzystania możliwości w tej dziedzinie dla rozwoju sił wytwórczych.

Energia atomowa na służbie /pokojowego/ budownictwa socjalistycznego w ZSRR.

Metallurgia. J.W. Stalin o znaczeniu czarnej metalurgii. Specyfika zastosowania metali czarnych, kolorowych, uszlachetniających i szlachetnych i związane z tym różnice w ilości i rozwoju ich produkcji oraz w spożyciu. Rozmieszczenie zasobów i wydobycia podstawowych rud metali /żelaza, manganu, miedzi, cyny, ołowiu, cynku, boksytu, niklu, wolframu, chromu, złota/. Znaczenie złomu jako surowca metalurgicznego. Rola metalurgii w powstawaniu rejonów i centrów przemysłowych /różnice w krajach różnego typu/. Rozwój przemysłu metalurgicznego w ZSRR. Metalurgia w krajach demokracji ludowej. Specyfika rozmieszczenia czarnej metalurgii i głównych gałęzi metalurgii kolorowej /miedzi, cyny, aluminium/ w krajach kapitalistycznych. Najważniejsze monopole działające w metalurgii i walka pomiędzy nimi. Surowce metalurgiczne i metale jako przedmiot handlu międzynarodowego, najważniejsi eksporterzy i importerzy.

Budownictwo maszynowe jako główna gałąź przemysłu środków produkcji i jako podstawa przemysłu wojennego. Wzrost budownictwa maszyn w ZSRR. Znaczenie ZSRR w światowej produkcji maszyn. Rola wyposażenia w maszyny ZSRR w zwycięstwie nad Niemcami. Rozwój produkcji maszyn w krajach demokracji ludowej jako jedno z głównych zadań ich narodowych planów gospodarczych.

Koncentracja kapitalistycznej produkcji maszyn w nielicznych wysoko rozwiniętych krajach. Jaskrawe różnice pomiędzy krajami kapitalistycznymi pod względem wyposażenia w maszyny.

Główne gałęzie budownictwa maszynowego i zasadnicze tendencje ich rozmieszczenia. Wpływ względów strategicznych na rozmieszczenie budownictwa maszynowego. Maszyny jako przedmiot handlu międzynarodowego; główni eksporterzy maszyn.

Przemysł chemiczny. Wzrost znaczenia ekonomicznego i strategicznego przemysłu chemicznego. Różnorodność surowców wykorzystywanych przez przemysł chemiczny; znaczenie węgla i ropy. Główne rodzaje surowców chemicznych, rozmieszczenie ich wydobycia /siarka, piryty, fosforyty, sól potasowa i kuchenna, saletra, apatyty, uran,

kauczuk/. Produkcja produktów syntetycznych /paliwa płynne, kauczuk syntetyczny, sztuczne włókna/ i ich znaczenie w okresie drugiej wojny światowej. Broń atomowa jako środek szantażu politycznego ze strony imperialistów amerykańskich i bankructwo tej polityki. Posiadanie energii atomowej przez ZSRR. Walka ZSRR o zakaz używania broni atomowej. Koncentracja kapitalistycznego przemysłu chemicznego w nielicznych wysoko rozwiniętych krajach. Główne tendencje rozmieszczania przemysłu chemicznego i ich związek z potrzebami wojennymi. Wyroby chemiczne jako przedmiot handlu międzynarodowego, główni eksporterzy.

Przemysł tekstylny. Cechy charakterystyczne rozwoju i rozmieszczenia przemysłu tekstylnego w porównaniu z gałęziami przemysłu środków produkcji. Geografia głównych gałęzi przemysłu tekstylnego - bawełnianego, wełnianego, jedwabniczego, lnianego i jutowego - w porównaniu z rozmieszczeniem surowców i rynków zbytu. Produkcja sztucznego włókna, jego wzrastające znaczenie oraz rozmieszczenie. Przesunięcia w rozmieszczeniu przemysłu bawełnianego jakie zaszły od końca XIX wieku i przyczyny tego. Rola surowców tekstylnych i wyrobów tekstylnych w handlu międzynarodowym. Główni eksporterzy artykułów tekstylnych oraz walka pomiędzy nimi o rynki zbytu. Przemysł tekstylny w ZSRR i krajach demokracji ludowej.

c/ Rolnictwo. Rolnictwo jako podstawa egzystencji większej części ludności świata. Zasadnicze różnice w rozwoju rolnictwa socjalistycznego i kapitalistycznego i związane z tym przeciwieństwa pomiędzy przodującą agrobiologią radziecką, przekształcającą przyrodę w interesach społeczeństwa socjalistycznego a reakcyjną agrobiologią burżuazyjną; kłamliwe "prawo zmniejszającej się urodzajności gleby" i jego wykorzystanie w celach imperialistycznych. Nienadążanie w porównaniu z przemysłem, wydajności pracy w rolnictwie w warunkach kapitalizmu. Różnorodność typów rolnictwa, uwarunkowana różnorodnością stosunków agrarnych jaskrawymi różnicami w poziomie technicznym i w produkcji towarowej oraz na skutek wpływu warunków przyrodniczych. W.I.Lenin o amerykańskiej i pruskiej drodze rozwoju kapitalizmu w rolnictwie. Główne typy rolnictwa kapitalistycznego: 1/ intensywna gospodarka rolna w krajach wysoko rozwiniętego kapitalizmu w Europie Zachodniej i na północnym wschodzie Stanów Zjednoczonych z przewagą intensywnej hodowli bydła, 2/ ekstensywne rolnictwo zamorskich krajów wychodźczych /środkowy - zachód Stanów Zjednoczonych, Kanada, Australia, Argentyna/, jego rola w eksporcie, 3/ rolnictwo krajów europejskich o średnim stop-

niu rozwoju kapitalizmu z silnymi przeżytkami feudalizmu, przeważnie ekstensywne ale w którym dużą rolę odgrywają kultury wymagające dużego nakładu pracy, 4/ rolnictwo zacofanych krajów kolonialnych względnie zależnych, z przewagą stosunków przedkapitalistycznych, ale z silnymi wpływami kapitalizmu w poszczególnych gałęziach i rejonach; jego zasadnicze podtypy: a/ eksportowa wąsko-specjalna gospodarka plantacyjna, organizowana przez kapitał zagraniczny, b/ całkowicie zależna, przeważnie arendatorska gospodarka drobnotowarowa, c/ prymitywna, przeważnie naturalna gospodarka charakterystyczna dla większej części Afryki, poważnej części Ameryki Łacińskiej i Azji poza-radzieckiej.

Socjalistyczna przebudowa rolnictwa w ZSRR i przekształcenie ZSRR w kraj najbardziej rozwiniętego i przodującego rolnictwa. Wielkie przekształcanie przyrody w stepowych i lasostepowych rejonach europejskiej części ZSRR. Znaczenie ZSRR w rolnictwie światowym według poszczególnych wskaźników. Reformy rolne w krajach demokracji ludowej i początek socjalistycznej przebudowy rolnictwa w tych krajach.

Geografia najważniejszych gałęzi rolnictwa: a/ hodowli roślin - głównych kultur zbożowych /pszenicy, ryżu, kukurydzy, żyta/, ziemniaków, buraków cukrowych, trzciny cukrowej, herbaty, kawy, bawełny, kauczuku, b/hodowli zwierząt /hodowla bydła rogatego, świń, owiec/ z uwzględnieniem jaskrawych różnic ze względu na jej znaczenie gospodarcze oraz produktywność w krajach różnego typu. Rola produktów rolnych w handlu międzynarodowym. Główni eksporterzy i importerzy produktów rolnych. Wpływ drugiej wojny światowej i sytuacji powojennej na rolnictwo. Polityka głodu przeprowadzana przez imperialistów amerykańskich. Zasoby żywnościowe ZSRR i ich znaczenie w wyżej wymienionej polityce. ZSRR jako dostawca bawełny i innych rodzajów surowców rolniczych. Zasoby rolnicze krajów demokracji ludowej.

d/ Transport. Ścisły związek rozwoju transportu z rozwojem produkcji i stosunków ekonomicznych. Rola transportu w rozwoju i rozmieszczeniu sił produkcyjnych w ZSRR. Rola i budowa transportu w krajach demokracji ludowej w związku z nowym typem wewnętrznych i zagranicznych stosunków ekonomicznych tych krajów. Skrajna nierównomierność rozmieszczenia środków transportowych w krajach kapitalistycznych. Transport jako narzędzie polityki imperialistycznej. Konkurencja w warunkach kapitalizmu pomiędzy monopolistycznymi organizacjami transportowymi oraz pomiędzy poszczególnymi rodzajami

transportu.

Transport morski i jego znaczenie w przewozach międzynarodowych, a w szczególności w przewozach międzykontynentalnych. Taniść transportu morskiego i dogodność dla przewozu ładunków masowych. Rola ważniejszych państw w transporcie morskim do i po drugiej wojnie światowej; utrata przez Wielką Brytanię jej hegemonii morskiej i walka Stanów Zjednoczonych o panowanie na morzu. Rola poszczególnych oceanów w żegludze światowej, główne rejony żeglugi, najważniejsze cieśniny i kanały. Walka o światowe drogi morskie, główne bazy wojenno-morskie. Skład i główne kierunki przewozów morskich.

Śródziemny transport wodny. Kraje o wielkim znaczeniu śródziemnego transportu wodnego, warunki jego rozwoju oraz rola jego w przewozach. Najważniejsze drogi wodne o znaczeniu międzynarodowym /Dunaj, Ren, Wielkie Jeziora/. Znaczenie Dunaju dla krajów demokracji ludowej. Żegluga na Dunaju w przeszłości i obecnie /postanowienia Konferencji Dunajskiej 1948 r./.

Zasadnicze cechy rozwoju i rozmieszczenia sieci dróg kolejowych, główne magistrale transkontynentalne. Znaczenie dróg kolejowych w przewozach międzynarodowych i w transporcie wewnętrznym głównych krajów. Charakterystyka rozmieszczenia i pracy dróg kolejowych w krajach kolonialnych i zależnych. Transport samochodowy, jego znaczenie dla krajów nasyconych liniami kolejowymi oraz dla krajów, względnie rejonów nie posiadających dróg kolejowych; rozmieszczenie transportu samochodowego w najważniejszych krajach.

Transport samochodowy jako szybki środek komunikacyjny a szczególnie jako środek komunikacji rejonów trudno dostępnych, pozbawionych innych środków transportu.

e/ Międzynarodowe stosunki gospodarcze.

Dwa przeciwstawne typy międzynarodowych stosunków gospodarczych - socjalistyczny i kapitalistyczny.

Zagraniczne stosunki gospodarcze ZSRR. Monopole handlu zagranicznego, walka o niezależność ZSRR, o równouprawnienie w międzynarodowych stosunkach gospodarczych. Pomoc okazywana przez ZSRR krajom obozu demokratycznego i formy tej pomocy. Zagraniczne stosunki gospodarcze krajów demokracji ludowej. Likwidacja panowania obcego imperializmu w krajach demokracji ludowej. Rozwój wzajemnej współpracy krajów demokracji ludowej i ich współpracy z innymi krajami na zasadzie równości i wzajemnego poszanowania interesów.

Międzynarodowe stosunki gospodarcze świata kapitalistycznego.

Stosunek nierówności i sprzeczności w imperialistycznym systemie międzynarodowych stosunków gospodarczych. Związek rozwoju handlu zagranicznego i wywozu kapitału z rozwojem międzynarodowego podziału pracy i z walką o ekonomiczny rozdział i podział świata. Wzmoczenie się nacjonalizmu w polityce gospodarczej, tendencje do autarkii i protekcjonizm przed drugą wojną światową. Zaostrzenie się międzynarodowo-ekonomicznych sprzeczności w systemie kapitalizmu po drugiej wojnie światowej. Dążenie Stanów Zjednoczonych do opanowania światowych źródeł surowcowych, rynków zbytu towarów i terenów lokaty kapitałów. "Plan Marshalla" i jego agresywna istota. Sprzeczności anglo-amerykańskie.

Różnice pomiędzy krajami pod względem udziału zaawansowania w handlu międzynarodowym, ze względu na skład i wzajemny stosunek eksportu i importu. Znaczenie zachodnie - europejskich i północno-amerykańskich centrów handlu światowego przed i po drugiej wojnie światowej. Znaczenie Ameryki Łacińskiej, Azji poza radzieckiej, Afryki i Australii w handlu światowym.

Znaczenie eksportu kapitałów jako typowy dla imperializmu przykład międzynarodowych stosunków gospodarczych. Znaczenie ekonomiczne i polityczne wywozu kapitałów dla krajów eksportujących i importujących oraz jego wpływ na bilans handlowy. Główni eksporterzy kapitałów, kierunki eksportu i sfery wpływów kapitału /sfery primienienija/ przed i po drugiej wojnie światowej. Wywóz kapitału amerykańskiego jako narzędzie walki o zdobycie panowania nad światem. Struktura bilansu płatniczego w krajach różnego typu.

C Z E Ś Ć 2-ga

1. Kraje Europy poza Związkiem Radzieckim.

Wielka Brytania.

Pojęcie Wielkiej Brytanii, Zjednoczonego Królestwa, Anglii, Imperium Brytyjskiego. Części składowe Zjednoczonego Królestwa.

Położenie geograficzne Wielkiej Brytanii i jego znaczenie w różnych okresach historycznych.

Warunki naturalne i zasoby. Rzeźba; jaskrawe różnice w stopniu zagospodarowania i w charakterze krajobrazu niżu i gór. Charakterystyka linii brzegowej. Klimat oceaniczny i jego odmiany; mgły. Nieznaczne obszary zalesione, duży obszar łąk i ugorów. Rzeki; znaczenie ujść rzecznych i przypływów morskich dla żeglugi. Energia wodna.

Zasoby surowców mineralnych; szczególne znaczenie węgla ka-

miennego; rola rudy żelaznej i cyny w przeszłości i obecnie; małe zasoby ropy naftowej.

Cechy charakterystyczne rozwoju. Wielka Brytania - kraj w którym najwcześniej zaczął rozwijać się kapitalizm przemysłowy i który pierwszy przeszedł w stadium imperializmu. Lenin o cechach imperializmu brytyjskiego. Znaczenie eksploatacji kolonii w systemie imperializmu brytyjskiego. Rola monopolii. Znaczenie Wielkiej Brytanii w światowej produkcji przemysłowej, w handlu światowym, żegludze morskiej i w wywozie kapitału w przeszłości i obecnie.

Zaostrzenie się wewnętrznych i zewnętrznych sprzeczności imperializmu brytyjskiego i osłabienie jego pozycji. Labourzystowska nacjonalizacja niektórych gałęzi gospodarki, nie-dotykająca podstaw kapitalizmu brytyjskiego.

Ludność. Skład narodowy i jego różnice w poszczególnych częściach Zjednoczonego Królestwa. Przyrost ludności i jego spadek. Emigracja; rozmieszczenie Anglików i rozprzestrzenienie języka angielskiego za granicą. Gęstość zaludnienia i jej silne kontrasty. Urbanizacja; największe miasta i "zespoły miejskie". Ludność wiejska i charakter osiedli wiejskich.

Skład klasowy i zawodowy ludności. Klasa robotnicza i "arystokracja robotnicza", wypowiedzi klasyków marksizmu - leninizmu na ten temat. Pogorszenie położenia klasy robotniczej w związku z kryzysem brytyjskiego systemu imperialistycznego i osłabienie w związku z tym socjalnej bazy oportunistów. Burżuazja finansowa i landlordowie.

Przegląd gospodarki. Przemysł, jego baza energetyczna i surowcowa w Wielkiej Brytanii, w krajach Imperium Brytyjskiego i w krajach zależnych od kapitału angielskiego. Charakterystyka rozwoju i rozmieszczenia przemysłu, różnice pomiędzy starymi i nowymi gałęziami przemysłu. Wpływ drugiej wojny światowej na rozwój i rozmieszczenie przemysłu.

Rolnictwo. Własność ziemska i użytkowanie ziemi. Cechy charakterystyczne rozwoju i rozmieszczenia rolnictwa. Rybołówstwo. Zależność Wielkiej Brytanii od dostaw żywności z zewnątrz i źródła zaopatrzenia; zmiany jakie zaszły w wyniku drugiej wojny światowej.

Transport. Szczególne znaczenie żegludgi morskiej, główne porty. Utrata panowania na morzu przez Wielką Brytanię i jej znaczenie tego faktu dla imperializmu brytyjskiego. Transport wewnętrzny.

Rejony. Warunki powstawania rejonów i podstawowe cechy podziału na rejony.

Południowa Anglia. Charakterystyka jej położenie geograficznego, warunków naturalnych i rozwoju ekonomicznego. Różnice pomiędzy południo-wschodem i południem - zachodem. Londyn. Znaczenie Londynu jako portu, jako centrum handlowego, finansowego, przemysłowego i politycznego. Podstawowe elementy geografii społecznej Londynu. Inne miasta południa. Rolnictwo Południowej Anglii. Wyspy Normandzkie.

Rejony przemysłowe Anglii Środkowej. Birmingham i jego okolice Wschodni Midland. Okręg garncarski. Sheffield.

Walia; przyroda; narodowe charakterystyczne cechy ludności, gospodarka; rejon przemysłowy Południowej Walii.

Rejony przemysłowe Północnej i Zachodniej Anglii. Lancaster jako rejon przemysłu bawełnianego i przesunięcia jakie zaszły w jego gospodarce w okresie drugiej wojny światowej. Manchester i jego okolice. Liverpool. Yorkshire; centra przemysłu wełnianego. Rejon przemysłowy północno-wschodni centra budowy okrętów.

Szkocja. Charakterystyka przyrodnicza, historyczna, narodowa i polityczna. Rejon przemysłowy środkowej Szkocji. Glasgow i Edynburg. Północna i Południowa Szkocja.

Północna Irlandia. Charakterystyczna, historyczna, narodowa i polityczna. Gospodarka. Belfast.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce Wielkiej Brytanii. Przejście od zasady wolności handlu /freetraderstwo/ do protekcjonizmu, uwarunkowane osłabieniem pozycji brytyjskich na rynkach światowych. Struktura importu i eksportu, główne kierunki handlu zagranicznego przed i po drugiej wojnie światowej.

Eksport kapitału i jego główne kierunki. Zmniejszenie się angielskich kapitałów ulokowanych zagranicą w rezultacie drugiej wojny światowej. Osobliwości bilansu handlowego i płatniczego. Deficyt bilansu płatniczego po drugiej wojnie światowej. Pożyczki w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Finansowo-ekonomiczna zależność Wielkiej Brytanii od Stanów Zjednoczonych i sprzeczności anglo-amerkańskie.

Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii. Charakterystyczne cechy rozwoju ustroju politycznego Wielkiej Brytanii. Rola przeżytków z dawnych czasów. Burżuazyjno-demokratyczne formy władzy państwowej i ich wykorzystanie dla utrwalenia panowania burżuazji imperialistycznej. Charakterystyka głównych partii.

Imperium Brytyjskie. Skład Imperium. System rządzenia. Charakterystyka położenia dominiów /i różnice pomiędzy starymi i nowymi dominiami/, kolonii, protektoratów, obszarów powierniczych /dawne mandaty/. Kraje formalnie niepodległe ale faktycznie zależne od Wielkiej Brytanii. Więzy i sprzeczności wewnątrz Imperium.

Ludność i zasoby Imperium Brytyjskiego. Rozmieszczenie posiadłości brytyjskich według części świata i oceanów. Główne linie komunikacyjne i punkty strategiczne. Imperium Brytyjskie a druga wojna światowa. Wzrastający wpływ imperializmu amerykańskiego w Imperium Brytyjskim i w krajach zależnych od Wielkiej Brytanii. Wzrost ruchów wyzwoleniczych w posiadłościach brytyjskich. Problem Indii.

Irlandia /Eire/.

Ucisk i zacofanie Irlandii pod panowaniem Anglii. Utworzenie Wolnego Państwa Irlandzkiego /dominium/. Powstanie Republiki Irlandzkiej /Eire/ i jej oddzielenie się od Imperium Brytyjskiego. Związki i sprzeczności pomiędzy Irlandią i Wielką Brytanią. Spór o Północną Irlandię. Skład narodowy i klasowy ludności. Gospodarka. Profaszystowskie stanowisko Irlandii w czasie drugiej wojny światowej.

F r a n c j a .

Położenie geograficzne. Charakterystyka granic. Współczesny podział administracyjny i okręgi historyczne Francji.

Warunki naturalne i bogactwa. Charakterystyka rozmieszczenia gór i nizin. Podstawowe typy klimatów, warunki klimatyczne i glebowe dla rolnictwa. Obszary leśne. Rzeki Francji jako drogi komunikacyjne i źródła energii. Zasoby mineralne. Zasoby rud żelaznych, ich jakość i charakter pokładów /złóż/; węgiel kamienny, boksyty, sole potasowe.

Charakterystyczne cechy rozwoju. Rozwój ekonomiczny Francji przed i po pierwszej wojnie światowej. Lenin o francuskim imperializmie lichwiarskim. Osłabienie ekonomiczne, polityczne i wojskowe Francji przed drugą wojną światową jako rezultat reakcyjnej i antynarodowej polityki kół rządzących. Rola monopolu w Trzeciej Republice. Kapitulacja 1940 r. Okupacja niemiecka i jej następstwa. Problem odbudowy gospodarki. Dążenie narodu francuskiego do przebudowy demokratycznej i do odrodzenia narodowego, przeciwstawianie się tej akcji ze strony wewnętrznych i zagranicznych sił reakcyjnych. Częściowe upaństwowienie niedotykające podstaw kapitalizmu francuskiego. Nacisk imperializmu amerykańskiego na życie ekonomiczne.

czne i polityczne Francji. Utrata przez Francję dawnego znaczenia jako wielkiego mocarstwa.

Ludność. Skład narodowy i charakterystyka okręgów narodowych. Brak przyrostu ludności i straty ludnościowe w okresie drugiej wojny światowej. Imigracja i rola napływowej siły roboczej z zagranicy. Rozmieszczenie gęstości zaludnienia. Ludność miejska i wiejska. Skład klasowy i zawodowy ludności; niższy stopień proletaryzacji w porównaniu z Wielką Brytanią, ale wielka aktywność klasy robotniczej i jej historyczne przyczyny.

Przegląd gospodarki. Ustrój rolny. Kryzys drobnego gospodarstwa chłopskiego i jego wpływ na ogólny bieg rozwoju ekonomicznego Francji. Wyludnienie wsi. Różnorodność produkcji rolnej. Główne gałęzie produkcji rolnej i ich rozmieszczenie.

Przemysł, jego baza surowcowa i deficyt paliwno-energetyczny. Stare gałęzie przemysłu i ich nastawienie na produkcję przedmiotów zbytku i upadek ich dawnego znaczenia. Przemysł ciężki, jego wzmocnienie po pierwszej wojnie światowej i nietrwałość rozwoju. Rozmieszczenie przemysłu. Transport. Znaczenie poszczególnych rodzajów transportu dla wewnętrznych i zagranicznych stosunków gospodarczych Francji. Skrajna centralizacja sieci dróg kolejowych; wewnętrzne drogi wodne; rola transportu morskiego oraz główne porty.

Rejony. Warunki powstawania rejonów i podstawowe cechy podziału na rejony.

Rejon paryski. Historyczno - geograficzne uzasadnienie jego rozwoju. Paryż jako centrum polityczne, ekonomiczne i kulturalne. Podstawowe cechy geografii społecznej /socjalnej/ Paryża. Miasta portowe Dolnej Sekwany. Rolnictwo. Pikardia, Beauce, Szampania, dolina środkowej Loary.

Północny rejon węglowo-metalurgiczny i tekstylny, węzeł przemysłowy Lille.

Lotaryngia. Granice historyczno-geograficzne Lotaryngii. Okręg rudy żelaznej i metalurgii; charakterystyka jego rozwoju i formowania siły roboczej.

Alzacja. Cechy narodowe. Rolnictwo, Przemysł. Strasbourg.

Rejon Lionu; historyczno-geograficzne warunki rozwoju. Lion jako centrum przemysłowe, polityczne i kulturalne. Alpy francuskie i Jura. Charakter rolnictwa w Alpach, hydroenergetyka i przemysł Alp.

Rejon północno-zachodni- Bretonia, Dolna Normandia, Vendée. Położenie geograficzne. Charakterystyka narodowa Bretonii.

Struktura rolna i rolnictwo północnego - zachodu. Rybołówstwo. Miasta portowe.

Rejon południowo-zachodni. Struktura rolna i rolnictwo. Bordeaux i okolice. Landes. Pireneje.

Masyw Centralny i jego położenie. Charakterystyka jego warunków naturalnych, ludności i gospodarki.

Rejon śródziemnomorski. Ogólna charakterystyka jego warunków naturalnych i gospodarki i różnice pomiędzy zachodem i wschodem. Roussillon, Langwedocja, Prowansja, Riwiera. Marsylia jako port i centrum przemysłowe. Monako. Korsyka.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Handel zagraniczny, jego skład i kierunki. Eksport kapitałów. Bilans handlowy i płatniczy przed i po drugiej wojnie światowej; ogromny deficyt bilansu płatniczego; pożyczka w Stanach Zjednoczonych. Wzrastające podporządkowywanie się ekonomiki i polityki Francji monopolom amerykańskim.

Ustrój polityczny. Charakterystyka historycznego rozwoju ustroju politycznego Francji. Wielokrotne zmiany ustrojowe. Duża liczba burżuazyjnych partii politycznych. Konstytucja 1946 r. w porównaniu z ustrojem Trzeciej Republiki. Walka o demokratyczną Francję. Przewodząca rola Komunistycznej Partii Francji w tej walce.

Posiadłości kolonialne Francji. Skład i rozmieszczenie posiadłości kolonialnych. Nowe pojęcie "Unii Francuskiej" i stara istota polityki kolonialnej. Ludność, zasoby i strategiczne znaczenie kolonii. Walka narodów kolonialnych o niepodległość. Demokratyczna Republika Vietnamu.

N i e m c y .

Położenie geograficzne. Granice lądowe i morskie; łączność z oceanem poprzez Morze Północne. Zmiany wschodnich granic Niemiec na mocy postanowień konferencji poczdamskiej. Likwidacja państwa pruskiego.

Warunki naturalne i bogactwa. Rzeźba. Klimat. Roślinność. Różnice geograficzne pomiędzy Niemcami północnymi, środkowymi i południowymi, pomiędzy zachodem a wschodem. Sieć rzeczna; znaczenie rzek dla żeglugi; rzeki Niemiec południowych jako źródła energii. Zasoby mineralne; bogate złoża węglowe, rola Zagłębia Ruhry; sole potasowe; skąpe zasoby rud metali i ropy.

Cechy charakterystyczne rozwoju. Opóźniony w porównaniu z Anglią i Francją rozwój kapitalizmu i opóźnione zjednoczenie polityczne Niemiec. Zjednoczenie polityczne i ekonomiczne Niemiec i zwycięstwo

nad Francją w latach 1870-71, jako przesłanki przyśpieszające rozwój Niemiec w końcu XIX i na początku XX wieku, Hegemonia Prus, sojusz kapitału finansowego i junkierstwa - bazą klasową imperializmu niemieckiego. Agresywność Niemiec, ich sprzeczności z innymi mocarstwami imperialistycznymi oraz przegrana w pierwszej wojnie światowej. Zmiany terytorialne Niemiec na podstawie wersalskiego traktatu pokojowego; zachowanie przyczółków agresji niemieckiej na wschodzie. Zachowanie i wzmocnienie monopoli, zachowanie trzonu organizacji wojennej. Odrodzenie imperializmu niemieckiego i faszystyzacja Niemiec. Dążenie Niemiec faszystowskich do panowania nad światem i ich klęska w drugiej wojnie światowej. Podział Niemiec na strefy okupacyjne. Postanowienia konferencji krymskiej i poczdamskiej o wykorzenieniu faszyzmu, o demilitaryzacji Niemiec i zmianie ich ekonomiki, o reparaacjach, o organizacji władz administracyjnych w okresie okupacji i o jedności politycznej Niemiec. Konsekwentna realizacja tych postanowień w radzieckiej strefie okupacyjnej i ich niewykonanie w strefach zachodnich. Utworzenie przez okupantów amerykańsko-angielskich separatystycznego, marionetkowego "Państwa Zachodnio - Niemieckiego" - imperialistycznej bazy wypadowej przeciwko ZSRR i krajom demokracji ludowej. Szerokie reformy demokratyczne przeprowadzone w Niemczech Wschodnich. Utworzenie pokój miłującej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, jako wyraz woli przeważającej większości narodu niemieckiego. J.W.Stalin o znaczeniu tego faktu jako punktu zwrotnego w dziejach Europy.

Ludność. Mieszane pochodzenie Niemców przeczy "teorii rasowej" faszyzmu niemieckiego. Konsolidacja narodu niemieckiego i reakcyjny charakter dążeń do jego rozbicia /rozcłonkowania/. J.W.Stalin o narodzie niemieckim. Przyrost ludności i jego zahamowanie w okresie międzywojennym w porównaniu z początkiem XX wieku. Emigracja, rozmieszczenie Niemców poza granicami Niemiec. Przesiedlenie Niemców na mocy postanowień Konferencji Poczdamskiej. Liczba ludności przed i po drugiej wojnie światowej. Gęstość zaludnienia i jej rozmieszczenie. Ludność miejska i wiejska. Duża liczba wielkich centrów prowincjonalnych.

Skład klasowy i zawodowy ludności przed drugą wojną światową. Zmiany w strukturze klasowej Niemiec Wschodnich w rezultacie przeprowadzenia demokratycznych reform.

Przegląd gospodarki. Przemysł. Niemcy - drugie pod względem potęgi przemysłowej państwo świata kapitalistycznego przed klęską

w drugiej wojnie światowej. Wysoki poziom techniki. Wysoki stopień monopolizacji, najważniejsze monopole. Przodujące znaczenie przemysłu górniczego, budowy maszyn, elektrotechnicznego i chemicznego z równoczesnym silnym rozwojem różnorodnego przemysłu lekkiego. Całkowite podporządkowanie przemysłu celom wojennym w okresie faszyzmu. Podstawowa charakterystyka rozmieszczenia. Zmiany w przemyśle niemieckim po klęsce Niemiec i zasadnicze różnice w charakterze tych zmian w Niemieckiej Republice Demokratycznej oraz w strefach zachodnich.

Rolnictwo i jego znaczenie w ekonomice Niemiec. Struktura rolna. Lenin o pruskiej drodze rozwoju. Reforma rolna w Niemczech Wschodnich i jej znaczenie polityczne. Główne gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie.

Transport. Znaczenie poszczególnych rodzajów transportu dla wewnętrznych i zagranicznych stosunków gospodarczych Niemiec. Sieć dróg kolejowych; główne węzły. Wewnętrzne drogi wodne. Transport morski. Kanał Kiloński. Główne porty.

Rejony. Podstawowe cechy podziału Niemiec na rejony i warunki ich powstawania. Jaskrawe różnice spowodowane przez demokratyzację Niemiec Wschodnich i reakcyjną politykę prowadzoną przez okupantów w strefach zachodnich.

Rejony Niemieckiej Republiki Demokratycznej, ich zasoby, główne gałęzie gospodarki, linie transportowe.

Rejon północno-wschodni. Przewaga rolnictwa i jego kierunki. Berlin jako stolica Niemiec, jako byłe centrum prusactwa i niemieckiego kapitału finansowego. Berlin jako centrum robotnicze. Znaczenie ekonomiczne Berlina. Rozbicie Berlina jako rezultat agresywnej polityki okupantów z zachodnich stref miasta.

Rejon sasko-turyński. Drezno, Chemnitz, Lipsk i jego okolice. Rejon Saksonia - Anhalt.

Rezultaty demokratyzacji i neorganizacji ekonomicznej przeprowadzanej w Niemczech Wschodnich.

Rejony stref zachodnich.

Rejon północno-zachodni. Znaczenie wybrzeża Morza Północnego. Charakterystyka klimatyczna i glebowa. Przewaga hodowli zwierząt. Miasta portowe. Hamburg. Wyspy przybrzeżne. Helgoland.

Rejon reńsko-westfalski /ruhrski/ - czołowy rejon niemieckiego przemysłu ciężkiego i wojennego, główna baza monopoli niemieckich. ~~na~~ ~~proponowane~~ propozycje rządu radzieckiego o czerostronnej kontroli nad Ruhrą. Zagarnięcie pod pozorem "kontroli międzynarodowej" kontroli

nad Ruhrą przez monopole amerykańskie. Położenie geograficzne i łączność komunikacyjna. Zagłębie Ruhry i jego centra. Essen. Düsseldorf. Dolina rzeki Wupper /Wuppertal/. Węzeł przemysłowy i komunikacyjny Kolonii. Akwizgrański węzeł przemysłowy.

Górnictwo-fabryczny rejon Saary. Problem Saary po pierwszej i drugiej wojnie światowej. Południowo - zachodnia Nadrenia. Charakterystyczne cechy rozwoju. Frankfurt nad Menem.

Bawaria. Charakterystyka ludności i charakterystyka rozwoju ekonomicznego. Monachium. Norymberga.

Ustrój polityczny. Organizacja administracji Niemiec po drugiej wojnie światowej. Naruszenie tej organizacji, niemożność przywrócenia jedności Niemiec i zawarcia z nimi traktatu pokojowego z powodu imperialistycznej polityki Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Reakcyjny reżym, siły nazizmu i imperializmu w strefach zachodnich. Ustrój polityczny Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Walka mas ludowych z SED na czele o likwidację rozbicia Niemiec i przekształcenie całych Niemiec w demokratyczne i pokój miążące państwo.

B e l g i a i H o l a n d i a .

Podobieństwo i różnice w położeniu geogr. i w warunkach naturalnych, historii, ludności i ekonomiki obu krajów. Wysoki poziom rozwoju kapitalizmu. Przewaga przemysłu w ekonomice Belgii. Holandia jako morski kraj handlowy w szczególności jako kraj eksploatujący bogate i silnie zaludnione kolonie. Ujście Renu. Międzynarodowe znaczenie portów Rotterdamu i Antwerpii. Bruksela, Amsterdam, Haga. Belgia i Holandia - małe kraje imperialistyczne, zależne od silniejszych mocarstw imperialistycznych. Eksport kapitału. Belgia i Holandia w okresie drugiej wojny światowej. Unia celna Belgia - Holandia - Luksemburg. Ustrój polityczny.

Kolonie Holandii. Ruch wyzwolenny w Indonezji. Republika Indonezyjska. Kongo Belgijskie.

S z w a j c a r i a .

Położenie w centralnej części gór alpejskich na ważnych drogach międzynarodowych. Granice. Charakterystyka kształtowania się terytorium. Warunki naturalne i zasoby, znaczenie Alp i płaskowzgórza szwajcarskiego w historii i ekonomice Szwajcarii. Rola energii wodnej.

Skład narodowy ludności i podział ^{kraju} według cech narodowych. Skład klasowy i zawodowy.

Wysoki poziom kapitalizmu; źródła uprzemysłowienia Szwajcarii; charakter przemysłu szwajcarskiego i jego siły roboczej. Przeważająca rola hodowli bydła w rolnictwie, jej górsko - pastwiskowy charakter w Alpach; ustrój rolny. Drogi kolejowe o znaczeniu międzynarodowym i tranzyt przez Szwajcarię; ^{główne} tunele. Uzdrowiska i zagraniczny ruch turystyczny jako źródła dochodu. Silna zależność Szwajcarii od rynków zagranicznych. Eksport kapitału. Szwajcaria jako mały kraj imperialistyczny.

Charakterystyka gospodarki i zaludnienia Alp Szwajcarskich, płaskowzgórza i Jury. Główne centra.

Ustrój polityczny, jego formalny demokratyzm i reakcyjna istota. "Neutralność" Szwajcarii jako środek wzbogacenia się burżuazji szwajcarskiej.

A u s t r i a .

Położenie geograficzne. Granice, strefy okupacyjne.

Warunki naturalne i ich różnice w Alpach i na równinie nad-dunajskiej. Zasoby energetyczne i surowcowe.

Ludność i jej skład narodowy. Austriacy jako oddzielny naród. Rola kościoła katolickiego. Karyntia Słoweńska.

Charakterystyka rozwoju ekonomicznego Austrii w składzie dawnych Austro-Węgier. Gospodarka Austrii pomiędzy pierwszą a drugą wojną światową. Odebranie niepodległości Austrii przez Niemcy faszystowskie. Poparcie reżymu faszystowskiego i agresji Niemiec faszystowskich przez reakcję austriacką. Zmiany w gospodarce w czasie i po drugiej wojnie światowej.

Charakter przemysłu, ważniejsze gałęzie przemysłu i ich rozmieszczenie. Stosunki rolne. Stosunek uprawy roli do hodowli bydła. Rozmieszczenie produkcji rolnej. Międzynarodowe znaczenie tranzytowe austriackich dróg kolejowych. Żegluga na Dunaju. Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Zależność gospodarki Austrii od handlu zagranicznego.

Deklaracja moskiewska o suwerenności Austrii. Reakcyjna polityka władz okupacyjnych w strefach zachodnich przebiegająca, demokratyzacji Austrii i zmierzająca do podporządkowania Austrii interesom imperializmu amerykańskiego. Porównawcza charakterystyka ekonomiczna i polityczna stref okupacyjnych. Znaczenie Wiednia jako centrum politycznego, ekonomicznego i kulturalnego Austrii.

Kraje Skandynawskie.

/Szwecja, Norwegia, Dania, Islandia/.

Wspólność cech językowych, kulturalnych, podobieństw w składowaniu klasowym u Szedów, Norwegów i Duńczyków, oraz poważne więzy polityczne pomiędzy nimi. Ogólny wysoki poziom rozwoju kapitalizmu w Szwecji, Norwegii i Danii, ich ścisły związek z gospodarką światową. Ważność pozycji morskich zajmowanych przez państwa skandynawskie na północnym Atlantyku oraz u wyjścia z Morza Bałtyckiego.

Kraje Skandynawskie w czasie drugiej wojny światowej. Okupacja Danii i Norwegii przez faszystowskie Niemcy. Oddzielenie się Islandii od Danii. Bazy amerykańskie w Islandii i na Grenlandii, dążenie imperializmu amerykańskiego do ich zachowania w celach agresywnych po drugiej wojnie.

S z w e c j a .

Charakterystyka wschodniej części półwyspu Skandynawskiego. Drzewo, ruda żelazna, energia wodna i oparty na tych surowcach przemysł Szwecji, jako charakter i rozmieszczenie. Monopole i ich związek z monopolami głównych mocarstw imperialistycznych. Znaczny eksport głównych gałęzi przemysłu. Rolnictwo. Różnice ekonomiczno-geograficzne: Szwecja Środkowa, Sztokholm. Szwecja Północna i Południowa. Ustrój polityczny.

N o r w e g i a .

Charakterystyka zachodniej części półwyspu Skandynawskiego. Znaczenie morza dla Norwegii. Energia wodna, drzewo, rudy metali. Charakter przemysłu i jego rozmieszczenie. Ograniczone zasoby produktów rolnych. Żegluga morska i gałęzie przemysłu związane z morzem, główne porty. Różnice ekonomiczno-geograficzne; decydujące znaczenie rejonu Oslo. Ustrój polityczny. Szczytbergen /Svalbard/.

D a n i a .

Półwysep i wyspy Jutlandzkie. Równinność powierzchni. Charakterystyka zasobów surowcowych i struktury gospodarki w porównaniu ze Szwecją i z Norwegią. Rolnictwo, jego specyficzny charakter i jego znaczenie eksportowe. Ustrój rolny. Rola kapitalistycznej spółdzielczości. Przemysł. Transport morski. Różnice ekonomiczno-geograficzne pomiędzy wschodnią i zachodnią częścią kraju. Kopenhaga. Ustrój polityczny. Grenlandia.

I s l a n d i a .

Unia polityczna z Danią do drugiej wojny światowej, jej rozerwanie.

Krótką charakterystyką położenia geograficznego, przyrody, ludności, gospodarki i ustroju politycznego. Amerykańskie bazy w Islandii.

F i n l a n d i a .

Przyznanie niepodległości Finlandii przez rząd radziecki w 1918 r. Reakcyjność klas rządzących Finlandii, ich powiązania z mocarstwami imperialistycznymi i wrogość do Związku Radzieckiego. Klęska Finlandii w wojnach przeciwko ZSRR i zmiany granic fińsko-radzieckich w latach 1940-1944. Zobowiązania ekonomiczne i polityczne Finlandii przyjęte przez nią w 1944 r. i naruszenie szeregu tych zobowiązań przez rząd fiński.

Położenie geograficzne. Granice morskie i lądowe. Warunki przyrodnicze i zasoby; lasy, energia wodna.

Ludność, jej skład narodowy i klasowy, charakterystyka rozmieszczenia.

Gospodarka. Decydująca rola gospodarki leśnej i przemysłu przetwórczego drzewnego. Decydująca rola hodowli bydła w rolnictwie przy równoczesnej niedostatecznej produkcji zbożowej. Stosunki agrarne. Transport. Handel zagraniczny.

Różnice ekonomiczno-geograficzne pomiędzy południową, środkową i północną Finlandią. Helsinki. Wyspy Alandzkie i ich demilitaryzacja.

Ustrój polityczny i główne partie polityczne.

Kraje półwyspu Pirenejskiego.

Położenie geograficzne półwyspu Pirenejskiego. Warunki naturalne i zasoby. Podobieństwo i różnice w położeniu i przyrodzie Hiszpanii oraz Portugalii; ich granice.

Charakterystyka rozwoju krajów półwyspu Pirenejskiego. Potęga państw półwyspu Pirenejskiego w okresie wielkich odkryć geograficznych i ich późniejszy upadek. Siła przeżytków feudalnych, klerykalizm. Średni poziom rozwoju kapitalizmu. Wpływ kapitału zagranicznego.

H i s z p a n i a .

Skład narodowy ludności i obszary wyróżniające się stosunkami narodowymi. Emigracja hiszpańska i rozprzestrzenienie języka

hiszpańskiego /kastylijskiego/ poza granicami Hiszpanii. Skład klasowy i zawodowy.

Przegląd gospodarki. Przewaga rolnictwa. Rejon centralny /Kastylijski/, Madryt. Rejon północno - wschodni /Kataloński/, Barcelona. Aragonia i Nawarra. Rejon wschodni /Valencja i Murcja/. Rejon południowy /Andaluzja, Granda/. Rejon północny /Kraj Basków, Santander, Austria/. Rejon północno-zachodni /Galicja/. Wyspy Balearskie. Wyspy Kanaryjskie.

Ustrój polityczny. Zwycięstwo frontu ludowego w 1936 r. Faszystowski przewrót i interwencja. Hiszpania - ogniskiem faszyzmu. Faktyczny udział Hiszpanii w drugiej wojnie światowej pod maską neutralności. Popieranie faszyzmu hiszpańskiego przez imperialistów amerykańskich i brytyjskich.

Kolonie Hiszpanii.

Portugalia.

Ludność. Charakterystyka gospodarki. Lizbona. Ustrój polityczny, faszyzm. Dawny związek Portugalii z Anglią. Bazy amerykańskie na wyspach Azorskich.

Kolonie Portugalii.

Włochy.

Skład terytorialny. Położenie geograficzne Włoch i jego znaczenie w różnych okresach historycznych. Granice i ich zmiany po pierwszej i drugiej wojnie światowej. Warunki naturalne i zasoby, różnice pomiędzy kontynentalną, półwyspą i wyspą ^{częścią} Włoch. Szczególne znaczenie energii wodnej. Zasoby mineralne.

Charakterystyka rozwoju Włoch. Trwałość przeżytków feudalnych. Słabość bazy ekonomicznej i agresywność imperializmu włoskiego; wypowiedzi Lenina na ten temat. Włochy jako ojczyzna faszyzmu. Struktura społeczno-ekonomiczna Faszystowskich Włoch. Rola Włoch w bloku agresorów, zabory terytorialne, przegrana w drugiej wojnie światowej. Utrata kolonii, ograniczenie zbrojeń i reparacje na podstawie traktatu pokojowego z 1947 r. Przenikanie kapitału amerykańskiego.

Ludność. Skład narodowy; Włosi, Niemcy południowego Tyrolu, Słowenci w pozostawionej Włochom części Krainy Julijskiej. Emigracja włoska. Gęstość zaludnienia i jej rozmieszczenie. Skład klasowy i zawodowy ludności. Ludność miejska i wiejska. Bogactwo pamiątek kulturalno-historycznych.

Przegląd gospodarki. Struktura ekonomiczna Włoch przed drugą wojną światową i jej zmiany po wojnie. Ustrój rolny; gałęzie rolnictwa i rozmieszczenie głównych gałęzi. Struktura i rozmieszczenie przemysłu przed i po drugiej wojnie światowej. Transport morski, jego znaczenie dla zagranicznych stosunków Włoch oraz główne porty. Transport kolejowy. Ruch turystyczny jako źródło dochodu. Skład i kierunki handlu zagranicznego. Struktura bilansu płatniczego.

Rejony. Podstawowe różnice pomiędzy rejonami i warunki ich formowania się. Włochy północne: a/ rejon północno-zachodni /Piemont, Lombardia, Liguria/ najważniejszy pod względem przemysłowym. Mediolan, Turyn, Genua. b/ rejon północno-wschodni /Wenecja/. Włochy środkowe. Rzym, jego znaczenie historyczne, pamiątki przeszłości, współczesne znaczenie Rzymu. "Państwo" Watykan jako stolica katolicyzmu. Florencja. Włochy południowe. Neapol., Sycylia, Sardynia.

Ustrój polityczny. Ustanowienie republiki. Siły demokracji i reakcji w powojennych Włoszech. Front narodowy, Włoska Partia Komunistyczna czołową siłą we froncie narodowym; spóścizna faszyzmu, siły wewnętrzne i zagraniczne przeszkadzające w jej likwidacji.

G r e c j a .

Położenie geograficzne Grecji i znaczenie pozycji morskich przez nią zajmowanych. Skład terytorialny i jego zmiany dokonane w wyniku pierwszej i drugiej wojny światowej. Problem zachodniej Tracji. Grecka Macedonia.

Warunki naturalne i zasoby. Charakterystyka powierzchni i linii brzegowej. Znaczenie morza i wybrzeży morskich. Śródziemnomorski typ klimatu i roślinności. Zasoby mineralne.

Ludność. Przesiedlanie Greków z Turcji do Grecji i Turków z Grecji do Turcji po wojnie grecko-tureckiej w latach 1921-22. Przymusowe wysiedlenie Bułgarów z zachodniej Tracji i z greckiej Macedonii. Skład narodowy i klasowy ludności. Ludność miejska i wiejska, charakterystyka rozmieszczenia ludności.

Gospodarka. Charakter i znaczenie rolnictwa, przemysłu, żeglugi morskiej i handlu zagranicznego. Południowa Grecja /Peloponez i wyspy/; Środkowa Grecja - główny rejon przemysłowy i handlowy; Ateny w przeszłości i dziś; Pireus; Północny-wschód /Tessalia, Grecka Macedonia, Zachodnia Tracja, Saloniki/; Północny-zachód /Epir/.

Ustrój polityczny i położenie polityczne Grecji. Reakcyjna dyktatura przed drugą wojną światową. Zagarnięcie Grecji przez Niemcy i Włochy. Walka narodu greckiego przeciw okupantom, utworzenie frontu demokratycznego. Okupacja Grecji przez Anglię i restauracja reakcyjnej monarchii, zależnej od imperializmu amerykańsko-angielskiego. Utworzenie tymczasowego rządu ludowo-demokratycznego Wolnej Grecji.

J u g o s ł a w i a .

Powstanie Jugosławii po pierwszej wojnie światowej i jej części składowe. Okupacja Jugosławii przez Niemcy i Włochy w czasie drugiej wojny światowej. Walka narodów Jugosławii przeciwko faszystowskim zaborcom i ich pomocnikom. Decydująca rola Armii Radzieckiej w wyzwoleniu Jugosławii. Powstanie Federacyjnej Republiki ^{Ludowej} Jugosławii. Walka o Krainę Julijską, częściowe zaspokojenie sprawiedliwych żądań Jugosławii. Utworzenie wolnego terytorium Triestu.

Przejście kierownictwa KPJ na drogę nacjonalizmu i jego przekształcenie w agenturę amerykańsko-angielskiego imperializmu, jego zdradziecka polityka likwidacji ustroju demokracji ludowej, wydająca masy pracujące Jugosławii na łup obcych i wewnętrznych wrogów, wroga polityka w stosunku do ZSRR i krajów demokracji ludowej. Rezolucja Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych o sytuacji w KPJ. Wyrodzenie się kierownictwa KPJ w terrorystyczną klikę faszystowską opierającą się na aparacie administracyjno-policyjnym. Walka elementów rewolucyjnych zarówno wewnątrz KPJ jak i poza nią o odrodzenie prawdziwej partii komunistycznej Jugosławii oraz o powrót Jugosławii do obozu demokracji i socjalizmu.

Położenie geograficzne. Granice.

Warunki naturalne i zasoby. Przewaga obszarów górskich. Alpy Julijskie i Dynarskie, Kras, Góry Macedońskie i Serbskie Góry Kruszcowe. Rejony równinne nad Dunajem i jego głównymi dopływami. Rzeki, ich znaczenie transportowe i energetyczne. Różnorodność klimatu i szaty glebowo-roślinnej. Lasy. Zasoby mineralne. Niedostatek węgla kamiennego, duże zasoby węgla brunatnego i łupków bitumicznych. Nafta. Różnorodność rud; rtęć.

Ludność. Skład narodowy. Narody słowiańskie - Serbowie, Chorwaci, Słowenci, Czarnogórcy, Macedończycy; narody niesłowiańskie. Rozmieszczenie grup narodowych na terenie kraju. Charakterystyka

rozmieszczenia. Ludność miejska i wiejska.

Ogólna charakterystyka gospodarki Jugosławii przed drugą wojną światową. Przewaga rolnictwa przy nieco większym niż w sąsiedniej Bułgarii rozwoju gałęzi przemysłu związanych z wydobywaniem i wstępną przeróbką surowców mineralnych, oraz roślinnych i hodowlanych. Słabość przemysłu przetwórczego, a szczególnie ciężkiego. Zależność gospodarki od kapitału zagranicznego. Straty gospodarki narodowej Jugosławii w wyniku wojny i faszystowskiej okupacji.

Demokratyczne przemiany w ekonomice Jugosławii i ich wypaczenie jako rezultat przejścia kierownictwa KPJ na drogę burżuazyjnego nacjonalizmu. Wzmocnienie się elementów kapitalistycznych na wsi i wyrzeczenie się walki z nimi przez kierownictwo KPJ. Pięcioletni plan rozwoju gospodarczego Jugosławii i zerwanie jego wykonania, pogorszenie się położenia mas pracujących. Najważniejsze gałęzie rolnictwa - uprawa przeważnie kultur zbożowych, hodowla bydła i ich rozmieszczenie. Struktura i ważniejsze gałęzie przemysłu Jugosławii. Rozmieszczenie przemysłu oraz centra przemysłowe.

Transport. Niedostateczność i jaskrawa nierównomierność rozwoju sieci kolejowej. Nowe budownictwo dróg kolejowych. Transport morski i rzeczny. Znaczenie dostępu Jugosławii do Morza Adriatyckiego. Ważniejsze porty oraz znaczenie Triestu dla Jugosławii.

Krótką charakterystyką poszczególnych części Jugosławii: Serbii, Chorwacji, Słowenii, Czarnogóry, Bośni i Hercegowiny, Macedonii, ich centra. **Belgrad.**

K R A J E D E M O K R A C J I L U D O W E J .

Ogólna charakterystyka dawnego stanu małych krajów Europy południowo-wschodniej i środkowej oraz dekonanych w nich ważniejszych przemian politycznych i ekonomicznych. Demokratyzacja ustroju politycznego, rozwiązanie kwestii narodowej, reforma rolna, wprowadzenie spółdzielczości produkcyjnej w rolnictwie, nacjonalizacja banków, poważnej części przemysłu i środków transportu, przejście do gospodarki planowej, budownictwo podstaw socjalizmu. Likwidacja poprzedniej zależności od państw imperialistycznych, nowy typ zagranicznych stosunków ekonomicznych i politycznych, rozwijających się pomiędzy krajami obozu demokratycznego na zasadzie równości i wzajemnej współpracy. Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej jako nowy etap współpracy i jej funkcje. Poparcie krajów demokracji ludowej przez ZSRR - gwarancją ich niepodległości i swobodnego rozwoju. Łączność kulturalna innych narodów słowiańskich z narodem

rosyjskim w przeszłości i obecnie.

Ustrój demokracji ludowej jako odmiana dyktatury proletariatu. Władza państwowa w krajach demokracji ludowej jako narzędzie zbudowania społeczeństwa socjalistycznego, likwidacja klas eksploatorskich, umocnienia obrony przed zakusami ze strony imperialistów. Front narodowy i kierownicza rola partii komunistycznych /względnie zjednoczonych partii robotniczych/. Różne układy społeczne istniejące w krajach demokracji ludowej obok odgrywającego przodującą i wciąż wzrastającą rolę układu socjalistycznego. Kraje demokracji ludowej jako czynnik walki o trwały pokój i o umocnienie demokracji.

Postęp ekonomiczno-geograficzny dokonywany w krajach demokracji ludowej na bazie gospodarki planowej i racjonalnego wykorzystania zasobów tych krajów.

Różnice pomiędzy krajami demokracji ludowej pod względem poziomu rozwoju, struktury ekonomicznej i pod względem głębokości dokonanych przemian demokratycznych.

Czechosłowacja.

Części składowe terytorium Czechosłowacji po jej wydzieleniu z monarchii Austro-Węgierskiej. Rozbiór Czechosłowacji w rezultacie układu monachijskiego w 1938 i okupacji faszystowskiej w 1939 r. Wyzwolenie Czechosłowacji przez Armię Radziecką. Przyłączenie Ukrainy Zakarpackiej do Ukr.SSR.

Położenie Czechosłowacji w centralnej części Europy i oddalenie od morza. Charakterystyka położenia Czechosłowacji na mapie politycznej Europy przed drugą wojną światową i zmiany tego położenia po drugiej wojnie światowej. Znaczenie bezpośredniego sąsiedztwa z ZSRR. Charakter granic.

Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia; wyżyna czesko-morawska i otaczające ją góry, obszar górski Karpat. Rzeki, kierunki ich spływu, ich znaczenie żeglowne i energetyczne; dostęp do Dunaju. Warunki klimatyczne i glebowe. Bogactwa naturalne: węgiel, energia wodna, drzewo, rudy.

Ludność. Skład narodowy i wzajemne stosunki narodowe przed i po drugiej wojnie światowej. Wysiedlenie Niemców na mocy postanowień Konferencji Poczdamskiej. Współczesna Czechosłowacja - kraj dwóch równoprawnych narodów słowiańskich - Czechów i Słowaków. Ludność miejska i wiejska. Rozmieszczenie ludności. Budownictwo kulturalne.

Charakterystyka gospodarki Czechosłowacji jako kraju najbardziej rozwiniętego z pośród krajów demokracji ludowej. Rozwój gospodarki na nowych demokratycznych zasadach. Charakterystyka przeprowadzenia reformy rolnej i nacjonalizacji banków oraz przemysłu w porównaniu z innymi krajami demokracji ludowej. Dwuletni i pięcioletni plan rozwoju gospodarczego.

Przemysł, jego decydujące znaczenie w gospodarce kraju i wysoki poziom rozwoju. Struktura przemysłu, charakterystyka najważniejszych gałęzi i ich wysoka wartość eksportowa. Ważniejsze rejony i centra przemysłowe. Perspektywy rozwoju przemysłu w planie pięcioletnim. Industrializacja Słowacji.

Rolnictwo. Zakładanie spółdzielni produkcyjnych w rolnictwie i jego mechanizacja. Ważniejsze gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie. Różnice pod względem poziomu rozwoju rolnictwa w różnych częściach kraju.

Znaczenie dróg kolejowych w transporcie Czechosłowacji i ich znaczenie międzynarodowe. Rola Dunaju, Odry i Łaby dla zagranicznych stosunków kraju.

Charakterystyka podstawowych części i centrów Czechosłowacji: 1/ Czechy. Praga jako centrum polityczne, ekonomiczne i kulturalne narodu czeskiego. Pilzno. 2/ Morawy, Brno. 3/ Śląsk Czeski, Ostrawa. 4/ Słowacja. Bratysława.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne, ich skład i kierunki przed i po drugiej wojnie światowej. Znaczenie handlu zagranicznego dla Czechosłowacji; znaczenie stosunków ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej. Ustrój polityczny. Statut polityczny Słowacji.

Węgry.

Wydzielenie Węgier z dawnej monarchii Austro-Węgierskiej. Reakcyjny charakter państwa węgierskiego, udział Węgier jako satelity faszystowskich Niemiec w napadzie na Związek Radziecki. Przełom polityczny na Węgrzech w rezultacie zwycięstw Armii Radzieckiej i wypędzenia wojsk niemieckich z kraju. Demokratyzacja ustroju społeczno-politycznego Węgier.

Położenie Węgier w centralnej części basenu dunajskiego. Granice. Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia; przewaga nizin, rejonów górzystych i pagórkowatych na północy i zachodzie. Klimat, gleby, roślinność. Charakterystyka sieci rzecznej. Zasoby mineralne: węgiel, ropa naftowa, boksyt, ruda żelazna.

Ludność. Skład narodowy: Madziarzy, ich pochodzenie i charakterystyczne cechy narodowe. Zmiany w strukturze klasowej ludności w rezultacie przeprowadzenia demokratycznych reform. Ludność miejska i wiejska. Budownictwo kulturalne.

Gospodarka. Ogromne znaczenie rolnictwa i jego ważniejsze gałęzie. Przewaga wielkiej własności obszarniczej w dawnych Węgrzech. Reforma rolna przeprowadzona przez rząd demokratyczny, jej znaczenie ekonomiczne i polityczne. Spółdzielczość i mechanizacja w rolnictwie. Nacjonalizacja banków i wielkiego przemysłu. Rodzaje i rozmieszczenie przemysłu. Budapeszt jako centrum przemysłu przetwórczego. Transport, charakterystyka sieci kolejowej; znaczenie transportowe Dunaju. Rozwój gospodarki Węgier w planie trzyletnim i perspektywy rozwoju w planie pięcioletnim.

Podstawowe różnice ekonomiczno-geograficzne pomiędzy rejonami; szczególne znaczenie Budapesztu jako centrum politycznego, ekonomicznego i kulturalnego Węgier.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne i ich zmiany w porównaniu z przedwojennymi Węgrami.

Ustrój polityczny. Pomyślna walka narodu węgierskiego o przeprowadzenie demokratycznych reform wbrew ^{oporowi} /sił reakcyjnych, popieranych przez imperialistów anglo-amerykańskich.

R u m u n i a.

Skład terytorialny Rumunii przed i po pierwszej wojnie światowej. Zagarnięcie przez Rumunię Bessarabii - części Rosji Radzieckiej. Zwrot Bessarabii i przekazanie północnej Bukowiny Związkowi Radzieckiemu w 1940 r. Rumunia - uczestniczka napadu na ZSRR w charakterze satelity faszystowskich Niemiec. Przełom polityczny w Rumunii dokonany w rezultacie zwycięstw Armii Radzieckiej i wypędzenie wojsk niemieckich z kraju. Demokratyzacja ustroju społeczno-politycznego Rumunii.

Położenie geograficzne, znaczenie dla Rumunii jej położenia nad Morzem Czarnym i nad dolnym Dunajem. Granice.

Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia. Karpaty. Wyżyna /plateau/ Transylwańska, nizina Wołoska, wyżyna północnej Dobrudży. Klimat, gleby, roślinność. Zasoby mineralne; znaczenie ropy naftowej.

Ludność. Skład narodowy; pstrokacizna /szachownica/ narodowa w Transylwanii. Problem Transylwanii i jego rozwiązanie przy pomocy Związku Radzieckiego. Rozmieszczenie ludności. Ludność miejska i wiejska. Budownictwo kulturalne.

Przewaga rolnictwa i jego główne gałęzie. Reforma rolna i jej znaczenie polityczne. Tworzenie się gospodarstw spółdzielczych, podniesienie poziomu technicznego rolnictwa. Przemysł górniczy i przetwórczy, przemysł naftowy i jego centra. Nacjonalizacja przemysłu i banków. Przejście do gospodarki planowej. Transport; drogi kolejowe; znaczenie Dunaju i wybrzeża czarnomorskiego, główne porty.

Podstawowe różnice ekonomiczne - polityczne. 1/ Włószczyzna; Bukareszt jako centrum polityczne, ekonomiczne i kulturalne. 2/ Mołdawia. 3/ Północna Dobruża. 4/ Transylwania. 5/ Banat.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne przed i po drugiej wojnie światowej; przewaga kapitału obcego w przeszłości. Znaczenie stosunków z ZSRR i krajami demokracji ludowej w obecnym okresie.

Ustrój polityczny, likwidacja monarchii i wprowadzenie ustroju republiki ludowej. Pomyślna walka narodu rumuńskiego o przeprowadzenie demokratycznych reform wbrew oporowi sił reakcyjnych orientujących się na pomoc imperialistów anglo-amerykańskich.

B u ł g a r i a .

Jednostki terytorialne i zmiany terytorialne Bułgarii w okresie wojen bałkańskich 1912-13 r., w czasie pierwszej i drugiej wojny światowej. Bułgaria w czasie drugiej wojny światowej jako satelita faszystowskich Niemiec wbrew woli narodu bułgarskiego. Przewrót polityczny w Bułgarii w rezultacie zwycięstw Armii Radzieckiej. Front ojczyźniany i demokratyzacja Bułgarii.

Położenie geograficzne. Znaczenie dostępu do Morza Czarnego i do Dunaju. Problem dostępu Bułgarii do Morza Egejskiego.

Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia: Góry Bałkańskie, nizina północno-bułgarska, dolina Maricy, kotlina Sofijska, Rilo-Rodopy. Różnorodność klimatu, gleby i szaty roślinnej. Rzeki, ich znaczenie transportowe i energetyczne. Zasoby mineralne.

Ludność. Skład narodowy. Rozmieszczenie ludności. Ludność miejska i wiejska. Dawne stosunki kulturalno-historyczne narodu bułgarskiego i rosyjskiego. Budownictwo kulturalne.

Gospodarka Bułgarii przed drugą wojną światową i jej upadek w czasie wojny. Demokratyczne przemiany w ekonomice Bułgarii. Reforma rolna i charakterystyka jej przeprowadzenia w porównaniu z innymi krajami demokracji ludowej. Nacjonalizacja przemysłu, banków i transportu, dwuletni i pięcioletni plan rozwoju gospodarczego Bułgarii.

Rolnictwo i jego decydujące znaczenie; ważniejsze gałęzie produkcji rolnej i ich rozmieszczenie. Sukcesy spółdzielczości pro-

dukcyjnej i mechanizacji rolnictwa. Struktura przemysłu i główne jego gałęzie. Uchwalenie pięcioletniego planu rozwoju przemysłu. Centra przemysłowe. Transport kolejowy i rzeczny; znaczenie Dunaju. Transport morski i ważniejsze porty.

Różnice ekonomiczno-geograficzne: 1/ Bułgaria północna. 2/ Rejon sofijski; Sofia jako centrum polityczne, ekonomiczne i kulturalne Bułgarii. 3/ Bułgaria południowa /basen Maricy i G.Rodopy/; Płowdiw i Dymitrowgrad. 4/ Bułgaria Macedonia.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne Bułgarii przed i po drugiej wojnie światowej. Znaczenie stosunków z ZSRR i krajami demokracji ludowej.

Ustrój polityczny. Likwidacja monarchii; Bułgaria - republiką ludową. Rozgromienie agentury imperializmu anglo-amerykańskiego w Bułgarii.

A l b a n i a .

Zagarnięcie Albanii przez faszystowskie Włochy i jej wyzwolenie. Wkład narodu albańskiego w walkę przeciwko faszyzmowi. Demokratyzacja Albanii. Albania - republiką ludową.

Znaczenie położenia geograficznego Albanii u wylotu z Morza Adriatyckiego na Morze Śródziemne. Granice.

Warunki naturalne i zasoby; wielkie znaczenie zasobów mineralnych, szczególnie ropy naftowej i chromitu. Ludność, zacofanie gospodarcze Albanii i postęp zachodzący w rezultacie demokratycznych przemian. Reforma rolna. Utworzenie spółdzielni produkcyjnych i środki podjęte w celu technicznego podniesienia rolnictwa. Przewaga górsko-pastwiskowej hodowli bydła. Uprawa roli w dolinach i nizinach nadmorskich. Nacjonalizacja wielkiego przemysłu i budownictwo przemysłowe. Plan dwuletni. Transport; znaczenie komunikacji morskiej, główne porty, budowa transportu. Tirana jako centrum polityczne i kulturalne Albanii.

2. K R A J E A Z J I P O Z A - R A D Z I E C K I E J .

K R A J E D E M O K R A C J I L U D O W E J .

C h i n y .

Jednostki terytorialne. Położenie geograficzne; różnice w położeniu Wschodnich i Zachodnich Chin. Granice lądowe i morskie, ich znaczenie ekonomiczne i polityczne dla Chin. Podział administracyjny.

Warunki naturalne i zasoby. Przewaga obszarów górzystych. Znaczenie nizin nadmorskich i dolin rzecznych. Wyżyna lessowa. Góry i płaskowzgórza Zachodnich Chin. Rzeki, ich znaczenie jako źródeł urodzajności, nawodnienia i energii i jako dróg komunikacyjnych. Zmienny reżym wód rzecznych i niebezpieczeństwa powodzi. Klimat monsunowy na wschodzie, ostry i suchy klimat kontynentalny w zachodniej części Chin. Niebezpieczeństwa dla rolnictwa związane ze zmiennością ilości opadów. Różnorodność gleb. Roślinność. Przewaga półpustyń w Zachodnich Chinach. Bezleśność Wschodnich Chin. Kompleksy leśne Mandżurii.

Bogactwa mineralne i ich niedostateczna znajomość. Węgiel kamienny i ruda żelazna; różne oceny zasobów. Metale kolorowe i rzadkie. Rozmieszczenie ważniejszych złóż. Ogólna ocena zasobów dla rozwoju przemysłowego Chin.

Charakterystyczne cechy rozwoju. Całkowite uzależnienie Chin od kapitału zagranicznego i półkolonialny typ rozwoju Chin w przeszłości. Chiny jako splot sprzeczności imperialistycznych. Rola Wielkiej Brytanii w uzależnieniu Chin. Wyjątkowo agresywna rola imperializmu japońskiego przed jego rozgromieniem i imperializmu amerykańskiego po drugiej wojnie światowej w Chinach. Reakcyjne koła obszarników i kapitalistów chińskich związane z zagranicznymi imperialistami. Koncentracja kapitału w rękach góry kuomintangowskiej. Rozwój ruchu narodowo-wyzwoleńczego i oswobodzenie głównej części terytorium i ludności Chin spod władzy reakcji chińskiej i imperializmu amerykańskiego. /Dziś za wyjątkiem Taiwanu i nielicznych drobnych wysp całe terytorium Chin łącznie z Tybetem i Sinkiangiem jest całe wyzwolone/. Utworzenie centralnego rządu ludowego. Demokratyczne reformy w wyzwolonych Chinach. Droga Chin poprzez dyktaturę demokracji ludowej do socjalizmu.

Ludność. Obliczenia ludności. Skład narodowy. Polityka narodowościowa rządu ludowego. Charakterystyka struktury klasowej. Polityka rządu w stosunku do różnych klas. Ludność miejska i wiejska. Rozmieszczenie ludności. Emigracja i Chińczycy poza granicami kraju.

Przegląd gospodarki. Pięć układów ekonomicznych w Chinach ludowo-demokratycznych, przodujące znaczenie ekonomiki państwowej. Podstawowe cechy polityki gospodarczej rządu ludowego. Rolnictwo. Stosunki agrarne w dawnych Chinach: wielostronna eksploatacja chłopstwa przez miejscowych obszarników, kupców, lichwiarzy i przez kapitalistów zagranicznych. Ogromna liczebność półproletariatu i pro-

letariatu rolnego /wiejskiego/. Zacołanie techniczne rolnictwa. Brak bydła roboczego. Problemy nawożenia, nawodnienia i ochrony przed powodziami. Reforma rolna i środki mające na celu podniesienie rolnictwa w wyzwolonych Chinach. Główne gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie.

Przemysł. Słaby rozwój przemysłu środków produkcji jako spadek przeszłości. Przemysł górniczy. Przemysł tekstylny i inne gałęzie przemysłu lekkiego. Rozpowszechnienie drobnej wytwórczości. Koncentracja większej części wielkiego przemysłu w miastach portowych. Środki zmierzające do podniesienia przemysłu realizowane w wyzwolonych Chinach.

Transport. Decydujące znaczenie transportu morskiego w handlu zagranicznym. Ważniejsze porty. Słaby rozwój sieci dróg kolejowych i cechy charakterystyczne jej rozmieszczenia. Transport samochodowy. Rola transportu rzecznoego. Rola siły ludzkiej w transporcie. Rozbudowa transportu i zmiany w geografii transportu w wyniku wyzwolenia i demokracji Chin. Wzrastające znaczenie połączeń komunikacyjnych z ZSRR.

Rejony. Podstawowe cechy podziału Chin na rejony i warunki ich powstawania.

Rejony Wschodnich Chin. Chiny środkowe jako najważniejsza część kraju. Historyczna charakterystyka rozwoju. Znaczenie Jang-tse-kiangu.

a/ Rejon szanghajski - rejon najbardziej rozwiniętego rolnictwa i przemysłu przetwórczego, główne "wrota morskie" Chin. Szanghaj, Nankin.

b/ Rejon Hupei - hunanński /Uhan/ - jeden z najważniejszych rejonów rolniczych Chin. Występowanie wielkich zasobów mineralnych; Uhan.

Chiny Południowe. Charakterystyczne cechy rozwoju. Warunki naturalne i charakterystyka uprawy roli. Rola wtórnych zasiewów. Delta rzeki Sikiang. Przemysł. Kanton. Kongkong - baza imperializmu brytyjskiego w Chinach Południowych.

Chiny Południowo - zachodnie. Czerwony basen. Wyżyna Junnan. Charakterystyka rolnictwa. Główne kultury. Bogactwa mineralne i ich wykorzystanie. Czung-king.

Chiny Północne. Charakterystyka historycznego rozwoju. Nizina północno-chińska; półwysep szantung. Wyżyna lessowa. Rola rzeki Huangho. Charakterystyka rolnictwa w rejonach nadmorskich, oraz na wyżynie

lessowej. Główne kultury. Obfite występowanie węgla i rudy żelaznej. Przemysł górniczy. Rozpowszechnienie drobnego przemysłu. Pekin - stolica Chin. Tientsin. Tsingtao.

Mandżuria. Położenie geograficzne, obszar, warunki naturalne i zasoby. Zagarnięcie Mandżurii przez Japonię i jej wyzwolenie przez Armię Radziecką. Ludność. Skład narodowy. Imigracja chińska i jej znaczenie dla zaludnienia Mandżurii. Gęstość zaludnienia i jej rozpiętość. Rolnictwo. Obszarnicza własność i niewolnicza arenda jako przeważająca forma /wykorzystania ziemi/ w rolnictwie. Reforma rolna przeprowadzona przez władzę demokratyczną. Nastawienie rolnictwa. Soja - główny artykuł eksportowy Mandżurii. Przemysł; przemysł górniczy i spożywczy. Rozwój przemysłu wojennego w okresie okupacji japońskiej. Budownictwo przemysłowe w wyzwolonej Mandżurii. Główne centra handlowe i przemysłowe: Dalny, Charbin, Mukden, Czanczun, Anszan, Fuszun. Porozumienie pomiędzy ZSRR i Chinami w sprawie Chińsko-Czanczuńskiej drogi kolejowej, w sprawie wojenno-morskiej bazy Portu Artura i miasta portowego Dalnyj.

Tybet. Charakterystyka położenia geograficznego i warunków naturalnych. Ludność. Gospodarka. Ustrój feudalno-teokratyczny. Sytuacja Tybetu w składzie Chin.

Sinkiang. Położenie geograficzne. Warunki naturalne. Zapadlisko Kaszgarskie, Dżungaria, Mieszany skład narodowy ludności. Rolnictwo w oazach i koczownicza hodowla bydła jako główne gałęzie rolnictwa. Stosunki agrarne. Kopaliny użyteczne. Charakter transportu, główne drogi.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne, ich charakter i kierunki w czasie panowania imperializmu w Chinach i ich zmiany w wyzwolonych Chinach. Znaczenie przyjaznej pomocy ZSRR w stosunku do Chin. Znaczenie stosunków z innymi krajami obozu demokratycznego.

Ustrój polityczny. Krach reakcyjnej dyktatury Kuomintangu i polityki imperializmu amerykańskiego w Chinach, zmierzającej do zdławienia demokracji chińskiej i do przekształcenia Chin w kolonię Stanów Zjednoczonych. Historyczne znaczenie zwycięstwa narodu chińskiego. Rola ZSRR w osiągnięciu tego zwycięstwa. Chiny - republiką ludową, realizującą dyktaturę demokracji ludowej, opartą na sojuszu robotników i chłopów, z klasą robotniczą na czele, pod kierownictwem partii komunistycznej. Jednolity demokratyczny front narodowy. Organy władzy państwowej.

K o r e a .

Położenie geograficzne. Granice morskie i lądowe. Warunki naturalne i zasoby. Przewaga obszarów **górzystych**; znaczenie rejonów nizinnych; monsunowy typ klimatu i jego odmiany; poważne zasoby mineralne i zasoby energii wodnej.

Ludność. Liczba ludności i charakterystyka jej rozmieszczenia. Skład narodowy, klasowy i zawodowy.

Kolonialny charakter ekonomiki Korei pod panowaniem imperia-
lizmu japońskiego. Przewaga rolnictwa. Stosunki agrarne. Struktura produkcji rolnej i podstawowe cechy jej rozmieszczenia. Rozwój przemysłu górniczego i wojennego; zacofanie przemysłu przetwórczego. Korea - kraj dostatecznie rozwiniętej sieci kolejowej.

Wyzwolenie Korei spod okupacji japońskiej; podział na strefy okupacyjne - radziecką /północną/ i amerykańską /południową/; postanowienia moskiewskiego posiedzenia ministrów spraw zagranicznych ZSRR, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii o utworzeniu tymczasowego rządu demokratycznego Korei. Reforma rolna i inne demokratyczne reformy w Korei Północnej, planowe budownictwo gospodarcze i kulturalne realizowane w oparciu o pomoc ZSRR. Ewakuacja wojsk radzieckich z Korei Północnej. Reakcyjna polityka USA w Korei Południowej. Utworzenie wbrew polityce Stanów Zjednoczonych ogólnokoreańskiego rządu demokratycznego i uchwalenie konstytucji Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej. Utworzenie przez imperialistów amerykańskich marionetkowego "rządu". Ujarzmienie Korei Południowej przez kapitał amerykański.

Różnice pomiędzy Koreą Północną i Południową w strukturze gospodarki. Centra - Phenjan, Seul.

Mongolska Republika Ludowa.

Antyfeudalna rewolucja 1921 r., utworzenie Mongolskiej Republiki Ludowej /1924 r./ w miejsce "Mongolii Zewnętrznej" stanowiącej kolonię Chin.

Położenie geograficzne. Granice. Warunki naturalne - płasko-wzgórze Gobi, góry Ałtaju Mongolskiego i góry Hingaj. Ostry kontynentalny i suchy klimat, przewaga suchych stepów i półpustyń; lasostepy w północnej części kraju. Zasoby mineralne.

Ludność. Ustrój społeczno-gospodarczy w przeszłości i obecnie. Wkroczenie na drogę niekapitalistycznego rozwoju i przygotowanie przejścia do socjalizmu. Znaczenie pomocy ZSRR.

Koczownicza hodowla bydła jako podstawa gospodarki Mongolskiej Republiki Ludowej. Znaczenie uprawy roli. Budowa przemysłu i nowoczesnych środków transportu. Budownictwo kulturalne. Ułan - Bator. Ustrój polityczny Mongolskiej Republiki Ludowej.

KRAJE AZJI poza Związkiem Radzieckim.

Japonia.

Części składowe Japonii i charakterystyka jej położenia geograficznego.

Warunki naturalne i zasoby. Przewaga obszarów górzystych. Rozwinięcie linii brzegowej. Działalność wulkaniczna. Trzęsienia ziemi, Klimat; wpływ monsunów i prądów morskich. Rzeki Japonii jako źródło energii wodnej. Stosunkowo słabe zaopatrzenie w inne zasoby energetyczne i w surowce mineralne. Znaczenie zasobów drzewa. Bogactwa rybne mórz otaczających Japonię.

Cechy charakterystyczne rozwoju. Wyjątkowa agresywność japońskiego imperializmu. Podstawowe etapy agresji i klęska w drugiej wojnie światowej. Cechy rozwiniętego kapitalizmu w ekonomice japońskiej, wiążącego się z półfeudalną eksploatacją chłopstwa oraz na w pół niewolniczym położeniem proletariatu fabrycznego. Monopolistyczne koncerny i półfeudalna obszarowa własność ziemiska. Militarizm oraz rola kół wojskowych w ekonomice i polityce kraju.

Tania siła robocza jako środek imperializmu japońskiego w walce o rynki. Nędza mas i słabość rynku wewnętrznego. Gospodarka Japonii przed i w czasie drugiej wojny światowej, jej podporządkowanie celom wojennym. Charakterystyka obecnego stanu gospodarki Japonii. Okupacja Japonii i reakcyjna polityka Stanów Zjednoczonych.

Ludność. Liczebność ludności i gęstość zaludnienia. Nierównomierność rozmieszczenia ludności. Niewielka emigracja i jej specyficzny, półwojenny charakter. Krytyka "teorii" przeludnienia Japonii. Skład klasowy i zawodowy. Ludność miejska i wiejska.

Przegląd gospodarki. Rolnictwo. Stosunki agrarne. Podział terytorium według posiadłości; niewielki procent powierzchni uprawnej. Problem nawożenia i nawodnienia. Zacołanie rolnictwa Japonii jako pozostałość istniejących stosunków agrarnych. Konieczność przeprowadzenia gruntownej reformy rolnej, opór przeciwko jej przeprowadzeniu ze strony reakcji japońskiej i amerykańskich władz okupacyjnych.

Najważniejsze kultury spożywcze. Ryż. Nieznaczna hodowla;

szczególne znaczenie hodowli jedwabników. Rybołówstwo.

Przemysł. Charakterystyka jego powstania i rozwoju. Struktura przemysłu. Zachowanie przemysłu chałupniczego przy decydującej roli wielkiego przemysłu. Zależność przemysłu japońskiego od zagranicznego surowca i zagranicznych rynków zbytu. Rola kolonii i obszarów okupowanych w zaopatrzeniu w surowce przemysłu japońskiego w przeszłości. Wyposażenie w urządzenia energetyczne. Najważniejsze gałęzie przemysłu i ich rozmieszczenie. Koncentracja kapitału w przemyśle; najważniejsze monopole. Liczebność i skład proletariatu przemysłowego.

Rejony. Wyjątkowa nierównomierność rozmieszczenia sił produkcyjnych. Koncentracja podstawowej części produkcji przemysłowej na niewielkim obszarze w basenie Wewnętrznego Morza Japońskiego oraz w strefie przybrzeżnej południowo-wschodniej części wyspy Hondo. Najważniejsze rejony i centra tej strefy przemysłowej: 1/ Rejon Kanto czyli tokijski; Tokio, Jokohama. 2/ Rejon Kansai czyli osacki; Osaka, Kobe, Kioto. 3/ Rejon Aiti czyli nagojski. 4/ Rejon północnego Kiusziu. Rolniczy charakter pozostałych części Japonii. Charakterystyka centralnej części wyspy Hondo. Swoistość ekonomiki wyspy Hokkaido.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Handel zagraniczny i jego rola w ekonomice Japonii, wielkość, skład i kierunki handlu zagranicznego. Los japońskich lokat kapitałów zagranicą. Amerykański kapitał w Japonii.

Ustrój polityczny. Odmowa ze strony amerykańskich władz okupacyjnych przeprowadzenia demokratyzacji i demilitaryzacji Japonii i poparcie sił reakcyjnych. Zachowanie monarchii, monopoli i klikki wojskowej. Zagarnięcie przez kapitał amerykański kluczowych pozycji japońskiej ekonomiki, przekształcenie Japonii w bazę wypadową Stanów Zjednoczonych na Dalekim Wschodzie. Konstytucja z 1946 r. Główne partie polityczne. Walka o demokratyzację Japonii mas ludowych z Komunistyczną Partią Japonii na czele.

Kraje Azji południowo - wschodniej.

/Indonezja, Filipiny, Indochiny/

Znaczenie położenia geograficznego na drogach handlowych i strategicznych łączących Ocean Indyjski z Oceanem Spokojnym. Znaczenie sąsiedztwa z Indiami i Chinami.

Warunki naturalne i zasoby. Pomyślne warunki klimatyczne i glebowe dla rozwoju różnych cennych kultur tropikalnych. Poważne

bogactwa naturalne: ropa naftowa, cyna, węgiel kamienny, ruda żelazna.

Ludność. Liczba ludności i skład narodowy. Jaskrawa nierównomierność rozmieszczenia ludności.

Kolonialny typ gospodarki. Kraje Azji południowo-wschodniej jako jeden z najważniejszych na świecie rejonów cennych kultur rolnych /kaczuku, herbaty, trzciny cukrowej, kawy, palmy kokosowej ~~ORZE~~ surowców mineralnych, w szczególności cyny i ropy naftowej. Rola kapitału zagranicznego. Stosunki agrarne, wielkie plantacje z półniewolniczą pracą i drobne gospodarstwa chłopskie. Rola transportu morskiego. Główne porty; szczególne znaczenie Singapoore jako portu handlowego i wojennego.

Mapa polityczna Azji południowo-wschodniej do czasów drugiej wojny światowej. Zagarnięcie w czasie wojny przez Japonię prawie całej Azji południowo-wschodniej. Załamanie się panowania japońskiego i wzrost ruchów narodowo - wyzwoleniczych wśród narodów Indonezji i Indochin. Powstanie Republiki Indonezyjskiej i Demokratycznej Republiki Vietnamu, ich walka o niepodległość. Formalne ogłoszenie "niepodległości" Filipin, faktycznie zaś jedynie zmiana formy panowania Stanów Zjednoczonych nad tym krajem. Analogiczna "niepodległość" Birmy i walka narodu birmańskiego o całkowitą niepodległość.

Krótką charakterystyką ekonomiczno-geograficzną i polityczną poszczególnych jednostek politycznych Azji południowo-wschodniej /Indonezji, Filipin, Vietnamu i Indochin Francuskich, Sjamu, Birmy i Malaj Brytyjskich/. Najważniejsze ich rejony i centra.

I n d i e.

Indie jako największy kraj kolonialny świata i jako ognisko ruchu narodowo-wyzwoleniczego.

Części składowe terytorium. Położenie geograficzne. Granice lądowe i morskie.

Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia - Himalaje, nizina Gangesu i Indusu, Dekan. Klimat i jego różnice. Znaczenie rzek i dolin rzecznych. Kopaliny użyteczne. Węgiel, ruda żelazna, mangan.

Ludność. Liczba ludności, podział według kryterium językowego i religijnego; /hinduizm i islam/. Brytyjska polityka rozniecania waśni narodowych i religijnych. Skład zawodowy ludności. Skomplikowana struktura klasowa. Podział na kasty. Poziom kulturalny. Ludność miejska i wiejska. Charakterystyka rozmieszczenia ludności.

Gospodarka. Kolonialny charakter ekonomiki Indii wytworzony pod panowaniem brytyjskim. Indie jako jeden ze stosunkowo rozwiniętych krajów kolonialnych. Przewaga rolnictwa. Stosunki agrarne. Panowanie przeżytków feudalnych. Formy własności i użytkowania ziemi Dzierżawa wielostopniowa. Lichwiarstwo. Nędzne położenie chłopstwa indyjskiego jako następstwo jego wielostronnej eksploatacji przez obszarników miejscowych i obcych kapitalistów. Częste nieurodzaje i klęski głodu. Znaczenie sztucznego nawodnienia. Główne gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie.

Przemysł. Kapitał narodowy i brytyjski w przemyśle. Zmiany w rozwoju przemysłu tekstylnego; przemysł górniczy. Rozpowszechnienie przemysłu domowego i rzemiosła. Najważniejsze rejony i centra przemysłowe.

Transport. Stosunkowo znacznie rozwinięta sieć dróg kolejowych i jej dostosowanie do eksploatacji Indii. Znaczenie połączeń morskich. Główne porty. Rola Indii w systemie brytyjskich linii morskich i lotniczych. Poprzerywanie łączności wewnętrznej na skutek podziału Indii.

Najważniejsze rejony i centra gospodarcze: Kalkuta, Bombaj, Delhi, Madras.

Zagraniczne stosunki gospodarcze. Znaczenie Indii dla Wielkiej Brytanii jako największego rynku zbytu, źródła surowcowego i terenu lokaty kapitału. Pozycje ekonomiczne i strategiczne imperiaлизму brytyjskiego w Indiach. Przenikanie Stanów Zjednoczonych do Indii.

Ustrój polityczny. System rządzenia brytyjskiego Indiami i charakterystyka reżymu kolonialnego przed drugą wojną światową. Wzrost ruchu narodowo-wyzwoleńczego i ustępstwo rządu brytyjskiego zmuszonego do przekształcenia Indii w dwa dominia - Indie /Hindustan/ i Pakistan. Burżuazyjno-republikański ustrój Indii. Dążenie imperialistów brytyjskich do zachowania swoich pozycji w Indiach. Poprzez wygrywanie wewnętrznych sprzeczności w Indiach oraz drogą ich podziału. Feudałowie indyjscy i wielka burżuazja i ich stosunki z imperiaлизmem brytyjskim. Ruch robotniczy i chłopski oraz przodująca rola Komunistycznej Partii Indii. Walka mas ludowych Indii o pełną niepodległość.

P a k i s t a n.

Odosobnienie dwóch części Pakistanu i ich krótka charakterystyka geograficzna. Ludność. Zacořany, czysto agrarny charakter

gospodarki. Oderwanie produkcji niektórych ważnych rodzajów surowców /szczególnie juty/ od centrów ich przeróbki, które zostały przyłączone do Indii. Centra - Karachi, Lahore. Dążenie imperialistów angielskich i amerykańskich do wykorzystania Pakistanu jako bazy wypadowej przeciwko ZSRR.

C e j l o n .

Położenie geograficzne. Warunki naturalne. Ludność. Gospodarka plantacyjna. Znaczenie Kolombo. Położenie polityczne Cejlonu. Statut dominialny.

A f g a n i s t a n .

Charakterystyka położenia geograficznego na drodze do Indii i do ZSRR. Warunki naturalne i zasoby. Przewaga obszarów górskich. Suchość klimatu i ograniczona ilość źródeł nawodnienia. Zasoby mineralne.

Ludność. Skład narodowy i sprzeczności narodowe.

Zacofanie gospodarcze Afganistanu. Wzmoczony wpływ imperializmu angielskiego po drugiej wojnie światowej; przenikanie imperializmu amerykańskiego w celach eksploatorskich do Afganistanu i przekształcenie tego kraju w bazę wypadową przeciwko ZSRR. Uprawa roli oraz koczownicza względnie półkoczownicza hodowla bydła jako główne gałęzie rolnictwa. Stosunki agrarne. Podstawowe rejony rolnictwa towarowego: Turkiestan Afgański, dolina rzeki Heri-Rud /Heratska/, oazy południowych przedgórz /rejon Kandaharski/, dolina rzeki Kabul. Drobnny przemysł, początki przemysłu fabrycznego.

Brak dróg kolejowych. Rozwój transportu samochodowego w ostatnich latach. Upadek gospodarki Afganistanu jako rezultat gospodarowania imperialistów amerykańskich.

Skład i kierunki handlu zagranicznego. Ustrój polityczny.

I r a n .

Położenie geograficzne. Znaczenie dostępu do Zatoki Perskiej i do Morza Kaspijskiego. Sąsiedztwo z ZSRR i Indiami.

Warunki naturalne i zasoby. Wyżyna Irańska oraz pograniczne grzbiety górskie. Suchość klimatu. Słaby rozwój sieci rzecznej i nie wystarczająca ilość źródeł nawodnienia. ~~Ważne źródła nawodnienia~~ Bogactwa mineralne. Szczególne znaczenie ropy naftowej.

Ludność. Liczba ludności, skład narodowy i zawiłe stosunki narodowe w Iranie. Problem Azerbajdżanu Irańskiego. Charakterystyka rozmieszczenia ludności.

Gospodarka. Zależność Iranu od mocarstw imperialistycznych. Ogólny zacofany charakter kraju przewagą w rolnictwie obszarnej własności ziemskiej i feudalnych względnie półfeudalnych form eksploatacji chłopstwa. Główne gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie. Znaczenie nawodnienia. Koczownicza hodowla bydła.

Przemysł. Przemysł naftowy i rola w nim kapitału angielskiego: Anglo-Irańskie Towarzystwo jako narzędzie imperializmu brytyjskiego w Iranie. Problem ropy naftowej północno-irańskiej oraz porozumienie w tej sprawie pomiędzy ZSRR i Iranem oraz naruszenie pod naciskiem imperialistów anglo-amerykańskich tej umowy przez rząd irański. Przemysł przetwórczy. Produkcja jedwabnicza. Próby stworzenia przemysłu fabrycznego i osiągnięcia w tej dziedzinie. Centra przemysłowe.

Transport. Kolej transirańska. Budownictwo nowych dróg kolejowych i szos. Transport morski, główne porty nad Morzem Kaspijskim i nad Zatoką Perską.

Podstawowe różnice pomiędzy rejonami; 1/ Azerbajdżan Irański Tebriz. 2/ Rejon nadkaspiski /Przykaspiski/. 3/ Iran Środkowy, Teheran. 4/ Chorasan. 5/ Iran Południowy - zachodni z rejonem ropy naftowej.

Skład i kierunki handlu zagranicznego Iranu.

Ustrój polityczny i położenie polityczne Iranu. Walka reakcji z demokracją. Nacisk imperialistów angielskich i amerykańskich na życie polityczne Iranu oraz ich intrygi skierowane przeciwko ZSRR. Sprzeczności anglo-amerykańskie w Iranie.

T u r c j a .

Położenie geograficzne. Znaczenie cieśnin i ich statut przyjęty na konferencji w Montreux. Pogwałcenie tego statutu przez Turcję w czasie drugiej wojny światowej na korzyść mocarstw faszystowskich.

Warunki naturalne i zasoby. Charakterystyka rzeźby i klimatu. Charakter rzek. Znaczenie i różnorodne zasoby mineralne.

Ludność. Skład narodowy; rejony starożytnej kultury gruzińskiej i ormiańskiej zniszczone przez Turków. Skład zawodowy i klasowy ludności. Rozmieszczenie ludności.

Cechy charakterystyczne. Półkolonialna zależność Turcji na początku XX wieku. Rewolucja kemalowska i jej połowiczny charakter. Reformy, które odegrały pewną rolę w rozwoju sił produkcyjnych Tur-

42
cji, ale nie doprowadziły do gruntownej zmiany ustroju społecznego. Elementy kapitalizmu i silne przeżytki feudalizmu na wsi tureckiej. Likwidacja postępowych elementów rewolucji kemalowskiej przejście na stronę reakcji i podporządkowanie się mocarstwom imperialistycznym. "Etatyzm". Silne wpływy mocarstw imperialistycznych w gospodarce Turcji. Stosunki Turcji z faszystowskimi Niemcami w czasie drugiej wojny światowej. Przenikanie imperializmu amerykańskiego do Turcji po drugiej wojnie światowej.

Gospodarka. Przewaga rolnictwa w życiu gospodarczym Turcji, główne gałęzie rolnictwa i ich rozmieszczenie. Stosunki agrarne. Polityka państwa w dziedzinie budownictwa przemysłowego i minimalne osiągnięcia w tej dziedzinie. Upadek konkurencji tureckiej z powodu zalania rynku tureckiego towarami amerykańskimi. Główne gałęzie przemysłu i ich rozmieszczenie. Rola produkcji chałupniczej. Transport morski i kolejowy.

Rejony: 1/ Północno-zachodni; Konstantynopol, jego rola w przeszłości i obecnie. 2/ Północny /wybrzeże czarnomorskie/. 3/ Zachodni /rejon Izmir/. 4/ Południowy /wybrzeże śródziemnomorskie/. 5/ Centralny wyżyna Anatolijska; Ankara. 6/ Wschodni /turecka Armenia i Kurdystan.

Skład i kierunki handlu zagranicznego.

Ustrój polityczny, jego reakcyjny charakter. Profaszystowska pozycja Turcji w czasie drugiej wojny światowej. "Pomoc" amerykańska po wojnie przekształcająca faktycznie Turcję w półkolonię imperializmu amerykańskiego oraz w arenę intryg, skierowanych przeciwko ZSRR i krajom demokracji ludowej.

KRAJE AZJI POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ.

/Irak, Syria, Liban, Palestyna, Jordania x/ Arabia Saudyjska, posiadłości angielskie i protektoraty/
Arabowie, ich pochodzenie, liczebność i rozmieszczenie.

Pojęcie krajów arabskich.

Charakterystyka położenia geograficznego krajów Azji południowo-zachodniej na ważnych drogach międzynarodowych i wpływ tego położenia na losy polityczne tych krajów. Warunki naturalne i ich zasoby; szczególne znaczenie nafty.

Podziały krajów arabskich po pierwszej wojnie światowej.

System mandatów. Późniejsze zmiany mapy politycznej krajów arabskich. Kraje arabskie jako obiekt polityki kolonialnej mocarstw imperialistycznych oraz jako ośrodek ruchów wyzwoleniczych, x/ w tekście Transjordania.

Problem Wielkiej Syrii. Liga Arabska. Sprzeczności anglo-amerykańskie w krajach Azji południowo - zachodniej.

Rolnictwo w oazach i pastwiskowa hodowla bydła jako podstawę gospodarki krajów arabskich. Międzynarodowe znaczenie zasobów ropy naftowej, Iranu, Arabii Saudyjskiej i Koweit'u; walka anglo-amerykańska o ich opanowanie.

Główne centra kultury arabskiej i ruchu arabskiego: Bagdad, Damaszek, Bejrut.

Palestyna, charakterystyka składu ludności: miejscowi Arabowie i Żydzi - przesiedlenci. Problem palestyński i bankructwo angielskiej polityki w Palestynie. Utworzenie żydowskiego państwa Izrael. Tel-Awiw - stolica Państwa Izrael.

3. KRAJE AMERYKI.

Stany Zjednoczone.

Położenie geograficzne. Granice morskie i lądowe.

Warunki naturalne i zasoby. Powierzchnia. Appalachy. Nizina Misissipi. Prerie /Wyżyna Prerii/. System Kordylierów. Wody wewnętrzne Wielkie Jeziora i ich połączenie z O. Atlantyckim. Misissipi. Rzeki należące do zlewiska Oceanu Atlantyckiego. Rzeki należące do zlewiska Oceanu Spokojnego. Ocena rzek z punktu widzenia żeglgi, energetyki i nawodnienia. Klimat. Wpływ szerokości geograficznej, rzeźby i prądów ~~xx~~ ~~prądów~~ morskich na klimat. Rozmieszczenie opadów. Różnice klimatyczne. Pasy glebowo-roślinne. Erozja gleb. Bogactwo form roślinnych i zwierzęcych oraz ubóstwo kultur roślinnych i zwierząt domowych /do czasów emigracji europejskiej/.

Kopaliny użyteczne; węgiel, ropa naftowa, ruda żelazna, rudy metali kolorowych i szlachetnych. Wielkość zasobów i rozmieszczenie najważniejszych złóż. Problem zaopatrzenia w surowce strategiczne w czasie drugiej wojny światowej.

Cechy charakterystyczne rozwoju. Lenin o specyficznej drodze rozwoju kapitalizmu amerykańskiego. Posiadanie "wolnej ziemi" w przeszłości, różnorodność zasobów, duża pojemność rynku wewnętrznego; wyjątkowo wysoki stopień koncentracji kapitału, wzrost zrzeszeń monopolistycznych. Różnice w rozwoju Północy i Południa.

Rabunkowe wykorzystanie warunków naturalnych i siły roboczej, koniec "wolnej ziemi"; załamanie się rozwoju w okresie powszechnego kryzysu kapitalizmu. Kryzys w latach 1929-1933. Koniec "epoki rozkwitu" i legend o szczególnych losach kapitalizmu amerykańskiego.

Wypowiedzi J.W.Stalina na ten temat.

Stany Zjednoczone w czasie drugiej wojny światowej; wzrost produkcji, zyski burżuazji w czasie wojny. Gwałtowna aktywizacja imperializmu amerykańskiego po wojnie, dążność do wykorzystania faszystowskich agresorów dla zdobycia panowania nad światem.

Ludność. Rozwój ludności, zmniejszenie się przyrostu naturalnego, Imigracja i emigracja. Amerykanizacja. Prawodawstwo o imigracji. Skład narodowy. Indianie, Murzyni i ich ciężkie położenie; dyskryminacja rasowa w Stanach Zjednoczonych.

Struktura klasowa; jaskrawe rozwarstwienie klasowe. Skład zawodowy ludności. Ludność miejska i wiejska. Stopień urbanizacji według rejonów. Rozmieszczenie i rozwój ludności według rejonów.

Przegląd gospodarki. Ogólna charakterystyka. Struktura społeczna według danych składu klasowego i podział dochodu narodowego. Struktura produkcyjna. Porównanie z innymi krajami. Zmiany w ekonomice Stanów Zjednoczonych w okresie drugiej wojny światowej i po wojnie. Znaczenie Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej na podstawie głównych wskaźników. Stany Zjednoczone jako cytadela kapitalizmu /J.W.Stalin/ Stany Zjednoczone jako główne centrum sprzecznosci kapitalizmu.

Przemysł. Bilans energetyczny i opały /paliwny/ Stanów Zjednoczonych w całości oraz według poszczególnych rejonów. Struktura przemysłu Stanów Zjednoczonych, jego główne gałęzie i ich rozmieszczenie. Standaryzacja. Fordyzm. Najważniejsze monopole. Zmiany w strukturze i rozmieszczeniu przemysłu w związku z drugą woją światową. Wzrost przemysłu wojennego.

Rolnictwo. "Amerykański", czysto kapitalistyczny typ rozwoju rolnictwa /za wyjątkiem Południa/. Struktura społeczna rolnictwa. Eksploatacja farmerów przez kapitał bankowy i handlowy. Rozwój arendy. Latyfundia i wytwórcy /kruperzy/ na Południu.

Rabunkowe wykorzystanie ziemi i zniszczenie urodzajności gleby na ogromnych obszarach.

Specjalizacja w produkcji rolniczej. Typy rolnictwa i ich rozmieszczenie. Rejony rolnicze.

Transport. Rozwój transportu w związku z rozległością obszaru, różnorodnością i rozrzuceniem bogactw naturalnych oraz silnie zaznaczającą się specjalizacją gospodarki w poszczególnych rejonach. Sieć dróg kolejowych i główne kierunki przewozów kolejowych. Flota morska i jej wzrost w okresie drugiej wojny światowej, naj-

ważniejsze porty. Kanał Panamski, jego znaczenie dla Stanów Zjednoczonych i jego znaczenie międzynarodowe. Wielkie Jeziora. Linie przewozu ładunków i porty. Stosunkowo słaby rozwój transportu rzeczno-ze względu na konkurencję dróg kolejowych. Szosy i transport samochodowy oraz jego konkurencja z kolejami. Rozwój lotnictwa.

Rejony. "Nowe dane o ^{rozwój}prawach/kapitalizmu w rolnictwie" - Lenina i przodujące znaczenie tej pracy w zakresie podziału Stanów Zjednoczonych na rejony. Przesunięcia w ekonomice rejonów dokonane w czasie drugiej wojny światowej.

Przemysłowa Północ i jej ogólna charakterystyka. Podział rejonu północnego. Północny - wschód /Nowa Anglia i stany środkowo-atlantyckie/, stary rejon przemysłowy o skomplikowanej strukturze produkcyjnej, centrum organizacyjne całego życia gospodarczego kraju. Ośrodek trustów i banków. Rolnictwo przeważnie typu podmiejskiego. Podstawowe podrejon i miasta Północnego - wschodu. Nowy Jork i jego okolice. Nowa Anglia, Boston. Pensylwania wschodnia, Filadelfia, Baltimore, Washington. Pensylwania zachodnia, Pittsburg.

Rejon Środkowo - północny w porównaniu z rejonem północno-wschodnim "młodszy", który rozwinął się w tymże samym czysto kapitalistycznym kierunku. Połączenie wysoko-towarowego rolnictwa i wielkiego przemysłu związanego w znacznym stopniu z rolnictwem. Przemysł samochodowy. Wydobywanie rudy żelaznej w rejonie Jeziora Górnego. Przewozy rudy i węgla po Wielkich Jeziorach i ich wpływ na rozwój przemysłu metalowego w rejonach nadbrzeżnych. Miasta: Detroit, Cleveland, Minneapolis, Saint Paul.

Dawne niewolnicze Południe - rejon przewagi rolnictwa z silnymi przeżytkami niewolnictwa. Szczególne znaczenie bawełny w rozwoju Południa; pas bawełniany. Wydobywczy przemysł górniczy; szczególne znaczenie przemysłu naftowego. Rozwój przemysłu tekstylnego na skutek przypływu kapitałów z północy, które przyciągnęła tania siła robocza. Podrejon Południa. Miasta: Birmingham, Nowy Orlean.

Kolonizowany Zachód. Rejon, w którym kolonizacja nie została zakończona. Pastwiskowa hodowla bydła i wypierająca ją uprawa roli. Dolina Kalifornijska - rejon sadownictwa. Przemysł górniczy: metale kolorowe w stanach górskich i ropa naftowa w południowej Kalifornii. Rozwój przemysłu wojennego. Budownictwo elektrowni wodnych. Miasta: Los Angeles, San Francisco, Seattle.

Zagraniczne stosunki gospodarcze. Obroty handlu zagranicznego w porównaniu z rozmiarami produkcji narodowej. Polityka "otwar-

tych drzwi" jako wyraz dążeń do podporządkowania rynków światowych przemysłowi amerykańskiemu. Skład i główne kierunki importu i eksportu. Stany Zjednoczone jako światowy wierzyciel /kredytodawca/. Lokaty kapitałów Stanów Zjednoczonych zagranicą i ich rozmieszczenie według krajów. Ekspansja kapitału amerykańskiego po drugiej wojnie światowej jako próba uniknięcia nowego kryzysu oraz jako narzędzie zewnętrznej ekspansji politycznej. Ujarzmienie krajów zachodnio-europejskich pod pozorem "pomocy". Stosunki i sprzeczności Stanów Zjednoczonych z Anglią, Kanadą, krajami Ameryki Łacińskiej i krajami Dalekiego Wschodu.

Posiadłości i bazy Stanów Zjednoczonych. Alaska i jej rosyjska przeszłość. Przyroda, ludność, gospodarka; przygotowania wojenne Stanów Zjednoczonych na Dalekiej Północy. Posiadłości w strefie Morza Karaibskiego i na Oceanie Spokojnym, ich ludność, zasoby i znaczenie ekonomiczne i polityczne dla Stanów Zjednoczonych. Kraje zależne od Stanów Zjednoczonych. Agresja Stanów Zjednoczonych po drugiej wojnie światowej, dążenie do podporządkowania sobie nowych krajów; do rozszerzenia sieci baz wojennych imperializmu amerykańskiego.

Ustrój polityczny Stanów Zjednoczonych, jego burżuazyjno-demokratyczne formy i faktyczna władza kapitału monopolistycznego. Formalny federalizm a faktyczny unitaryzm władzy państwowej. Wzmocnienie reakcji po drugiej wojnie światowej. Stany Zjednoczone jako "opora reakcyjnych antydemokratycznych sił całego świata" /Żdanow/, jako czołowa siła obozu imperialistycznego, wrogiemu Związkowi Radzieckiemu i demokracji ludowej, przygotowującego nową wojnę imperialistyczną. "System dwupartyjny" gwarantujący panowanie reakcyjnej burżuazji. Powstanie partii komunistycznej po pierwszej wojnie światowej i partii postępowej pod drugiej wojnie światowej, jako wskaźników zaostrzenia się walki klasowej w Stanach Zjednoczonych.

K a n a d a.

Charakterystyka położenia geograficznego - dostęp do trzech Oceanów, szeroki front arktyczny. Granice.

Warunki naturalne i zasoby. Charakter rzeźby. Główne strefy klimatyczne i glebowo-roślinne. Podobieństwa z przyrodą Radzieckiej Syberii. Rzeki i jeziora. Wielkie zasoby leśne i hydroenergetyczne. Różnorodne bogactwa mineralne.

Ludność. Rozwój, rola imigracji. Skład narodowy, cechy charakterystyczne Kanady francuskiej. Rozmieszczenie ludności. Skład klasowy i zawodowy. Ludność miejska i wiejska.

Gospodarka. Przemysł, jego struktura i wzmożony rozwój w czasie drugiej wojny światowej. Przekształcenie Kanady w jeden z arsenałów Imperium Brytyjskiego. Najważniejsze gałęzie przemysłu i ich rozmieszczenie. Struktura rolnictwa. Szczególne znaczenie gospodarki zbożowej. Charakterystyka sieci dróg kolejowych i główne kierunki przewozu, Rola żeglugi na Wielkich Jeziorach i transportu morskiego; główne porty.

Rejony. Główne cechy rejonizacji Kanady i stosunków pomiędzy rejonami. Krótki przegląd rejonów: 1/ Quebec i Ontario - główny rejon przemysłowy; miasta - Montreal, Quebec, Ottawa, Toronto. 2/ Nadmorski Wschód. 3/ Środkowy Zachód - główny rejon zbożowy /Manitoba, Saskatchewan, Alberta/, Winnipeg. 4/ Daleki Zachód /Brytyjska Kolumbia/, Vancouver. 5/ Północ; przesunięcia w ekonomice kanadyjskiej Północy i ich znaczenie strategiczne.

Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Rola Kanady w handlu światowym. Kapitał amerykański i angielski w gospodarce Kanady. Eksport kapitału kanadyjskiego.

Sytuacja Kanady w składzie Imperium Brytyjskiego. Kanada a Stany Zjednoczone. Rola Kanady w agresywnych planach imperializmu amerykańskiego i angielskiego.

A M E R Y K A Ł A C I Ń S K A .

Pojęcie "Ameryki Łacińskiej" i kraje objęte tym terminem. Kolonialna przeszłość i obecna zależność. Podział polityczny Ameryki Łacińskiej.

Warunki naturalne i zasoby. Ukształtowanie powierzchni Ameryki Południowej, Ameryki Środkowej, Indii Zachodnich i Meksyku. Rzeki, ich dane nawigacyjne i energetyczne. Pasy klimatyczne i roślinne. Pionowe strefy Andów. Warunki dla rolnictwa. Ameryka Łacińska jako ojczyzna ważnych kultur roślinnych. Zasoby mineralne i ich niepełna znajomość.

Ludność. Podstawowe grupy etniczne i ich pochodzenie. Kolonizacja i imigracja. Rejony z przewagą Indian, Murzynów i przesiedleńców z Europy. Główne języki. Struktura klasowa i wzajemne stosunki klasowe. Połączenie ucisku klasowego z dyskryminacją Indian i Murzynów. Ludność miejska i wiejska. Wysoka urbanizacja poszczególnych rejonów i jej przyczyny.

Gospodarka. Cechy charakterystyczne rozwoju ekonomicznego. Przeżytki kolonialnej przeszłości. Kapitał zagraniczny jako czynnik nadający rozwojowi krajów Ameryki Łacińskiej charakter jednostronny co w rezultacie hamuje jej rozwój. Półkolonialny typ gospodarki jednakże z poważnymi różnicami w poziomie rozwoju poszczególnych krajów. Wielkie znaczenie eksportowych gałęzi rolnictwa i przemysłu górniczego; zacofanie gałęzi nastawionych na zaspokojenie rynku wewnętrznego. Wąska specjalizacja szeregu krajów i regionów. Ustrój rolny i jego różnice. Typy rolnictwa. Główne gałęzie rolnictwa i ich znaczenie w ekonomice Ameryki Łacińskiej i w gospodarce światowej. Najważniejsze rejony rolnicze. Przemysł górniczy, główne jego gałęzie i ich rozmieszczenie; szczególne znaczenie Ameryki Łacińskiej w światowym wydobyciu i eksporcie ropy naftowej, metali kolorowych i srebra. Przemysł przetwórczy. Transport i charakterystyka jego rozmieszczenia. Znaczenie poszczególnych rodzajów transportu dla komunikacji wewnętrznej i zagranicznej. Handel zagraniczny, jego skład i główne kierunki. Import kapitałów. Zadłużenie. Rola kapitału północno-amerykańskiego i angielskiego.

Ustrój polityczny i położenie polityczne. Formy i istota ustroju politycznego republik Ameryki Łacińskiej. Siły demokracji a siły reakcji. Stosunki klas panujących ze Stanami Zjednoczonymi, Anglią i krajami faszystowskimi. Panamerykanizm. Pozycja krajów Ameryki Łacińskiej w drugiej wojnie światowej. Ameryka Łacińska jako teren ekspansji imperializmu północno-amerykańskiego, utrata pozycji przez imperializm brytyjski. Antyradziecka polityka szeregu krajów, podyktowana przez imperialistów północno-amerykańskich. Wzrost antyimperialistycznej walki wyzwolenczej w krajach Ameryki Łacińskiej. Rola konfederacji robotników Ameryki Łacińskiej oraz partii komunistycznych Ameryki Łacińskiej w organizacji tej walki.

Przeгляд krajów.

Podział Ameryki Łacińskiej na dwa rejony ekonomiczno-geograficzne.

1/ Kraje południowo - amerykańskiego wschodu.

Brazylia. Wielkość terytorium. Różnorodność warunków naturalnych i podstawowe rejony fizjograficzne. Skomplikowany pod względem swego pochodzenia skład ludności; rejony rozmieszczenia przesiedleńców europejskich, Murzynów i Indian. Jaskrawe różnice w gęstości zaludnienia. Jednostronny rozwój ekonomiki. Kapitał amerykański i

angielski. Rolnictwo. Ustrój rolny. Główne kultury eksportowe. Przemysł. Charakterystyka geografii transportu. Słaba łączność pomiędzy rejonami kraju. Główne rejony: 1/ południowy-wschód - rejon najbardziej rozwinięty z eksportowym rolnictwem i znacznym przemysłem; Rio de Janeiro, Sao Paulo. 2/ Północny-wschód z największymi przeżytkami dawnej kolonialnej przeszłości. 3/ Północ /kraje nad Amazonką/. Ustrój polityczny.

Argentyna najbardziej rozwinięty kraj Ameryki Łacińskiej z gospodarką zbożową i hodowlą bydła mającą poważne znaczenie eksportowe. Charakterystyka warunków naturalnych; przewaga nizin w głównych częściach kraju, położenie w strefie umiarkowanej. Duża przewaga ludności przesiedleńczej. Kapitał angielski i jego przewaga w przeszłości. Kapitał amerykański. Charakterystyka gospodarki. Rejon Pampasów; Buenos Aires. Zagraniczne stosunki gospodarcze i struktura bilansu płatniczego. Ustrój polityczny; stosunki z faszystowską Hiszpanią.

2/ Kraje Zachodu i Północy Ameryki Południowej. Cechy ogólne i różnice w warunkach przyrodniczych, kolonizacji ludności i gospodarce tych krajów. Przewaga zacofanego drobnotowarowego rolnictwa obok istniejących kultur eksportowych; wielkie znaczenie przemysłu górniczego.

Chile jako kraj najbardziej rozwinięty z pośród tej grupy. Koncentracja większej części ludności i przemysłu przetwórczego w środkowym Chile. Górnictwo północnego Chile. Ustrój polityczny.

3/ Ameryka Środkowa i Indie Zachodnie. Znaczenie Indii Zachodnich w przeszłości oraz odbicie przeszłości we współczesnej mapie politycznej oraz w składzie ludności. Charakterystyka współczesnych Indii Zachodnich i Ameryki Środkowej. Kanał Panamski i jego znaczenie polityczne dla krajów leżących w jego pobliżu. Kuba.

4/ Meksyk. Sąsiedztwo ze Stanami Zjednoczonymi i utrata przez Meksyk jego terytoriów północnych. Warunki naturalne; bogactwa mineralne. Ludność. Rolnictwo jako główne źródło utrzymania ludności i górnictwo o przeważającej produkcji eksportowej. Miasto Meksyk. Ustrój polityczny.

A F R Y K A.

Afryka jako kolonialna część świata.

Warunki naturalne i zasoby. Położenie geograficzne, możliwość łączy z innymi częściami świata. Izolacja północnej Afryki od południa pasem pustyni i jej łączność z eurazyjskimi krajami śródziemnomorskimi. Charakter linii brzegowej, położenie brzegów Afryki w stosunku do dróg żeglugi światowej w różnych epokach historycznych.

Budowa powierzchni; charakter płaskowzgórza z wyniesionymi brzegami. Rzeki, liczne progi w ich korytach, ogromne zasoby energii wodnej oraz minimalne ich wykorzystanie. Baseny bezodpływowe i obszary bezwodne. Pasy klimatyczne i roślinne. Zasoby mineralne.

Ludność. Ludy murzyńskie i arabsko-berberskie, ich rozmieszczenie oraz rejony ich pomieszczenia. Afryka w XVI-XVIII wieku jako "rezerwat polowania na czarnoskórych". Przesiedleńcy europejscy w Afryce Południowej i Północnej. Hindusi w posiadłościach brytyjskich. Ucisk klasowy połączony z dyskryminacją nieeuropejczyków. Różnorodne metody eksploatacji Murzynów.

Mapa polityczna. Ograniczenie posiadłości europejskich w Afryce w XIX wieku do rejonów przybrzeżnych, wykorzystywanych głównie w charakterze baz handlu niewolnikami, oraz baz żeglugi. Podział Afryki pomiędzy mocarstwa imperialistyczne pod koniec XIX w. i na początku XX wieku. Późniejsze zmiany mapy politycznej Afryki. Kraje afrykańskie a druga wojna światowa. Los dawnych kolonii włoskich. Przenikanie imperializmu amerykańskiego do Afryki.

Typy posiadłości kolonialnych w Afryce. Kraje zależne.

Ruch narodowo-wyzwoleńczy w koloniach i krajach zależnych Afryki.

Gospodarka. Kolonialny typ gospodarki i jej odmiany. Rola Afryki we współczesnej gospodarce światowej. Najważniejsze gałęzie i rejony produkcji eksportowych kultur rolnych oraz wydobycia surowców mineralnych. Najważniejsze kultury posiadające znaczenie lokalne. Transport. Ogólna charakterystyka transportowej obsługi Afryki; rola poszczególnych środków transportu w różnych częściach Afryki.

Unia Południowo-Afrykańska. Położenie Afryki na drodze międzyoceanicznej. Holenderska kolonizacja Kraju Przylądkowego. Zagarnięcie Afryki Południowej przez Anglików. Utworzenie dominium,

Sytuacja Unii Południowo-Afrykańskiej w Imperium Brytyjskim. Po-
dział administracyjny dominium. Skład ludności - Murzyni, Euro-
wie, Anglicy, Hindusi. Dyskryminacja rasowa. Gospodarka. Występowa-
nie różnorodnych surowców mineralnych i ich wydobycie. Szczególne
znaczenie wydobycia złoża. Przemysł przetwórczy. Rolnictwo, eks-
portowe znaczenie hodowli owiec. Główne centra: Johannesburg i
rejon złotonośny. Capetown, jego znaczenie ekonomiczne i strate-
giczne.

Egipt, jego półkolonialna zależność od Wielkiej Brytanii
i znaczenie dla imperializmu brytyjskiego ze względu na Kanał Sue-
ski i uprawę bawełny. Ludność. Koncentracja ludności, gospodarki
w dolinie Nilu. System nawodnienia. Miasta - Kair, Aleksandria.
Walka narodu egipskiego o niepodległość.

Krótką charakterystyką Abisynii i posiadłości francuskich
w Afryce Północnej - Algerii, Tunezji i Maroka.

6. A U S T R A L I A i O C E A N I A.

Związek Australijski.

Położenie geograficzne, odosobnienie Australii. Charakter
linii brzegowej. Powierzchnia, klimat, przewaga obszarów suchych.
Cechy charakterystyczne przyrody. Zagarnięcie i zaludnienie Austra-
lii przez Anglików. Los miejscowej ludności. Cechy charaktery-
styczne rozwoju Australii. Rola hodowli owiec i przemysłu górniczego
złota. Odrębne cechy kolonizacji w porównaniu z Kanadą. Utworzenie
dominium. Mapa administracyjna: stany oraz ich centra.

Gospodarka. Rolnictwo; decydująca rola hodowli bydła. Ustrój
rolny. Górnictwo i przemysł przetwórczy. Zmiany w rozwoju przemy-
słowym w czasie drugiej wojny światowej. Charakterystyka sieci ko-
munikacyjnej. Niezagospodarowanie większej części terytorium Austra-
lii. Decydująca rola południowego-wschodu w życiu gospodarczym
Związku Australijskiego. Melbourne, Sydney. Zagraniczne stosunki
ekonomiczne. Położenie Związku Australijskiego w Imperium Brytyj-
skim.

O C E A N I A

Mapa polityczna Oceanii i jej zmiany po drugiej wojnie świa-
towej. Wzmocnienie pozycji Stanów Zjednoczonych. Znaczenie strate-
giczne i ekonomiczne głównych wysp Oceanii. Hawaje.

Nowa Zelandia.

Położenie geograficzne. Warunki naturalne. Ludność. Główne gałęzie gospodarki; szczególna rola hodowli bydła. Zagraniczne stosunki ekonomiczne. Sytuacja Nowej Zelandii w Imperium Brytyjskim.

Tłumaczył - J.Keczy.

1875

...
...
...
...

...